

МЕЖДИНЕН ДОКЛАД

ЗА ОТЧИТАНЕ ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА СТРАТЕГИЧЕСКАТА РАМКА ЗА РАЗВИТИЕ НА ОБРАЗОВАНИЕТО, ОБУЧЕНИЕТО И УЧЕНОТО В РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ (2021-2030) КЪМ 2024 Г.

Стратегическата рамка за развитие на образованието, обучението и ученето в Република България (2021 – 2030) (Стратегическа рамка) е изготвена от Министерството на образованието и науката в сътрудничество със заинтересовани страни. Този стратегически документ и Стратегията за развитие на висшето образование в Република България в периода 2020-2030 година очертават общата рамка за развитие на образованието, обучението и ученето в Република България до 2030 година.

В Стратегическата рамка за развитие на образованието, обучението и ученето в Република България (2021-2030) са определени 9 приоритетни области за развитието на образованието и обучението до 2030 г. и е посочено, че тя ще бъде изпълнявана на базата на три плана и отчитана с два междинни доклада и финален аналитичен доклад. Включените в нея цели, мерки и индикатори за полза/резултат се актуализират към два индикативни периода - 2024 година и 2027 година в съответствие с постигнатия напредък или промяна в предизвикателствата.

Настоящият първи междинен доклад представя резултатите от изпълнението на мерките и дейностите, заложили по деветте приоритетни области към **2024 г.**, както следва:

Приоритетна област 1 Ранно детско развитие:

Ранното детско развитие се случва през първите няколко години от живота на човек и е време, през което протичат изключително динамични процеси, създаващи основата на личността. Това е уникален етап от човешкия живот, в който се полагат основите на здравето, ученето, поведението и личностното развитие. Осигуряването на достъп до образование и грижи в ранна детска възраст с високо качество има съществено дълготрайно влияние не само върху индивидуалното благополучие на децата, но и върху бъдещето на техните общности, респективно се намира в пряка връзка с благополучието на нацията.

През последните години в България се прилага целенасочена и последователна политика за подобряване на обхвата в предучилищното образование и повишаване на

неговото качество. В Стратегическата рамка ранното детско развитие е изведено като една от приоритетните области, в която да се фокусират политиките с хоризонт до 2030 година.

Изпълнение по Цел 1.1. Разширяване на обхвата на децата от 0 до 7 години в образование и грижи в ранна детска възраст (ОГРДВ). Ефективна социализация:

Разширяване на обхвата на децата от 0 до 7 години и ефективна социализация чрез въвеждане и развиване на интегрирани услуги в образование и грижи в ранна детска възраст са едни от основните цели в Рамката. Заложени са мерки, които да предлагат по-ефективен и балансиран подход между грижа и образование, както и достъпни услуги за всички семейства, които се нуждаят от тях.

През отчетния период се отчита повишен дял на децата, обхванати в предучилищно образование. Видно от приложената таблица, за разлика от тенденцията за периода 2017-2021 г., където стойността на показателя бележи лек спад, за 2022 г. се отчита увеличение с 0,85% спрямо предходната година:

Година	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Дял на обхванатите в предучилищното възпитание и подготовка деца на възраст от 4 г. до постъпване в първи клас	83,9	82,4	82,7	82,4	82,3	83,0

Забележка: Последните данни за този показател, публикувани в Евростат, са за 2022 г.

Източник:

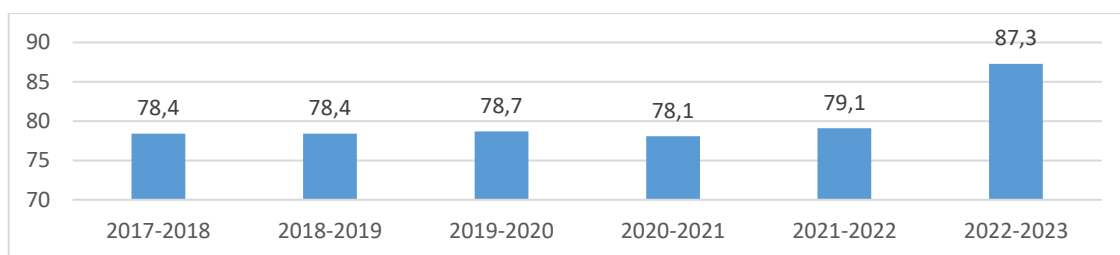
https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/educ_uae_enra10/default/table?lang=en&category=educ.educ_part.educ_uae_enr.educ_uae_enra

Заплащането на такси представляваше бариера за включване в предучилищно образование, особено за децата от семейства в неравностойно положение.

В рамките на проект „Активно приобщаване в системата на предучилищното образование“ по Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“ (ОП НОИР) 2014-2020 г. в периода от м. февруари 2020 г. до м. април 2022 г. родителите на деца, живеещи в риск от бедност са освободени от заплащането на такси за посещение от децата им на детска ясла и на детска градина. В рамките на проекта са подкрепени 52 566 деца, за които са заплащани такси. Опитът по проекта показва, че мярката е ефективна по отношение на записването в детска градина като се отчита повишаване на броя на записваните в тях деца на тригодишна възраст.

Въведеното през 2022 г. пълно повсеместно отпадане на таксите за държавните и общинските детски градини в страната играе важна роля за повишаване на обхвата в

предучилищно образование на децата от 4 години до постъпване в първи клас, което е видно и от данните в следващата графика:

Източник: НСИ Динамичен ред: Edu_1.2.2.xls - Групов нетен коефициент на записване на децата в предучилищното образование

През 2020 г. е направено изменение и допълнение в Закона за предучилищното и училищното образование, с което е въведено задължително предучилищно образование за децата на 4 години, като промяната влиза в сила след осигуряване на условия от съответната община, но не по-късно от 2023/2024 г. за цялата страна.

От 2021 г. на родителите на неприети в държавни и общински детски градини деца поради липса на свободни места, се предоставят средства от държавния бюджет за компенсиране на разходи за обучение, възпитание, социализация и отглеждане на децата им, извършвано в алтернативни форми. През 2022 г. са изплатени 3 344 000 лв. на семейства, за чиито деца не е осигурено място в детска градина, а през 2023 г. – 5 135 283 лв.

Според данни на НСИ предвидените места през учебната 2022/2023 година в детски градини (вкл. и частни) и подготвителни групи в училища са 247 447, с което е изпълнен заложения индикатор до края на 2024 година да бъдат осигурени индикативен брой от 245 000 места.

За постигане на заложения индикатор за осигуряване на места в детски градини в общини с недостиг на места продължава осигуряването на средства от държавния бюджет за изпълнение на инвестиции за изграждане, пристрояване, надстрояване и реконструкция на детски ясли и детски градини. Мярката ще продължава да се изпълнява и през следващия отчетен период 2025-2027 година.

По Националния план за възстановяване и устойчивост на РБ (НПВУ) МОН изпълнява инвестиционен проект „Модернизация на образователна инфраструктура“, където по процедура "Изграждане на нови сгради на училища и детски градини" е одобрено предложение за построяване на 8 нови детски градини в град София, а по процедура „Модернизация на образователна среда“ са одобрени проектни предложения за обновяване на 48 детски градини. Договорът със Столична община е подписан в края на месец

октомври 2023 година, а с останалите общини договорите са сключени в периода декември 2023 г. – март 2024 г. В момента общините реализират дейностите по предложенията, като срокът за изпълнение е юни 2026 година.

Изработен и приложен е методически модел за осигуряване на плавен преход от семейството към детската градина. В тази връзка са стартирали обучения за прилагане на модела, като общо 17 институции са обучени за обучители във връзка с прилагането му. В изпълнение на приоритетната област и конкретната цел до края на 2023 г. са създадени 31 хъба (центрове) за предоставяне на услуги за ранното детско развитие (0-6 години) в следните 10 общини в България: Ботевград – 3 хъба, Козлодуй – 5, Кюстендил – 3, Стара Загора – 3, Горна Оряховица – 3, Столична община – 2, Лом – 3, Твърдица – 3, Малко Търново – 3, Мъглиж – 3. До края на периода от услугите са се възползвали общо 2 250 деца и/или техните родители.

По Програма „Местно развитие, намаляване на бедността и подобро включване на уязвими групи” чрез Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство 2014-2021 г. са осъществени образователни дейности в ранна детска възраст. Те включват дейности, свързани с ранното детско развитие; дейности за социално включване; дейности за ангажиране и активиране на родителите, формиране на родителски умения; дейности за активно включване на общността (дейности, насърчаващи създаването на устойчив модел за решаване на проблемите на целевите групи чрез сътрудничество между семейства, общинска администрация, НПО, образователни институции и други местни заинтересовани страни); ангажиране на експерти – педагози, ромски образователни медиатори, здравни медиатори, психолози, социални работници, медицински специалисти и др.; наемане на образователни медиатори и педагози за целите на проектите; ремонт, реконструкция и строително-монтажни работи; доставка на оборудване и обзавеждане; разработване и предоставяне на дидактически материали.

Изпълнение по Цел 1.2 Осигуряване на качествено образование и грижи за всяко дете в ранна възраст:

През отчетния период е разработен Доклад за състоянието на ОГРДВ в България, който има за цел да изследва състоянието на структурата на системата за ОГРДВ в България чрез преглед на регулаторната и стратегическата рамка и нейното прилагане в петте области, определени от Рамката за качество на ЕС за ОГРДВ (достъп; персонал; учебна програма; наблюдение и оценка; управление и финансиране). Един от изводите в доклада показва, че структурните и организационните характеристики в управлението на ОГРДВ в

здравната и в образователната система водят до голямо разграничение и разлики в смисловите и съдържателните им характеристики и не осигуряват необходимата приемственост между различните видове институции. В рамките на Програмата е разработена Национална рамка за качество на образованието и грижите в ранна детска възраст, работата по която е приключена през м. септември 2022 г. Документът е създаден в съответствие с Рамката за качество на ЕС, изложена в Препоръката на Съвета на Европа за висококачествени системи за образование и грижи в ранна детска възраст, приета на 22 май 2019 г. Тя е съобразена специално с българския контекст и е придружена от набор от индикатори и референтни показатели, които биха могли да се използват за наблюдение и оценка на качеството на услугите в сферата на ОГРДВ и за подкрепа на самооценката на институциите за ОГРДВ.

Във връзка с търсенето на решение за повишаване на качеството на ОГРДВ в България по инициатива на Министерство на образованието и науката (МОН), Европейската комисия предостави техническа подкрепа в рамките на Програмата за подкрепа на структурните реформи, насочена към разработване на набор от инструменти за управление и мониторинг на качеството на ОГРДВ в България.

През месец октомври 2024 година проектът стартира, като дейностите ще се реализират в България и Португалия. Фокусът в проекта е по посока на въвеждане на добре обезпечена система за наблюдение и оценка, изградена въз основа на индикатори за измерване на качеството на предоставяните услуги за ОГРДВ на ниво детска институция, на общинско, регионално и национално равнище. МОН работи съвместно с Министерството на здравеопазването (МЗ) и Министерството на труда и социалната политика (МТСП), за да могат децата да бъдат не само здрави и развити пълноценно, но и успешни, като усвоят умения за живота.

Ръководството на проекта за България се осъществява от МОН в сътрудничество с МТСП и МЗ. За Португалия ръководството се осъществява от Министерството на образованието, науката и иновациите и Министерството на труда, солидарността и социалната сигурност. Финансирането на проекта е от ЕС чрез Инструмента за техническа подкрепа, а изпълнението ще се осъществява от УНИЦЕФ в партньорство с ЕК, Генерална дирекция „Подкрепа за структурните реформи“. Той е за период от 2 години и ще улесни взаимния обмен на експертен опит и добри практики в България и Португалия за постигането на целите на Препоръката на Съвета за създаване на Европейска гаранция за детето за предотвратяване и борба с бедността и социалното изключване.

Предстои да се изготвят анализи на текущите системи за управление, мониторинг и оценка на качеството на ранната детска грижа и образование. Предвижда се да се извърши проучване на добри практики от други държави-членки на ЕС чрез събития за взаимен обмен. На база тези анализи ще се изготви Концепция за цялостна система за мониторинг и оценка на образованието и грижата в ранна детска възраст, както и инструментариум за мониторинг и оценка.

Концепцията и инструментариумът ще са пилотирани в няколко български общини в рамките на учебната 2025/2026 г., след което ще се финализират и ще се изготви доклад с препоръки. Планирани са комуникационни дейности и кампании, насочени към повишаване на осведомеността за важността на образованието и грижата в ранна детска възраст.

Предвид на това, че политиките за ранно детско развитие имат комплексен характер, е създадена постоянна междуведомствена работна група за планиране и координиране на политиките за ранно детско развитие, в която участват представители на редица заинтересовани страни, включително различни организации, институции и професионалисти с експертиза по темата. Сред задачите на работната група са разработване на годишен план за насърчаване на ранното детско развитие чрез осигуряването на достъп до социални, здравни, образователни и интегрирани услуги, с цел намаляване на отрицателните тенденции в детската бедност и повишаване качеството на живот на децата в ранна възраст, изработване на стратегически документ за ранно детско развитие, разработване на предложения за промени в Закона за предучилищното и училищното образование (ЗПУО), както и на други нормативни актове при установена необходимост. Годишният план за ранно детско развитие за 2024 г. е утвърден от членовете на работната група и от Министерския съвет, като през м. февруари 2024 г. стартира и работата по разработването на стратегически документ в сферата на ранното детско развитие с хоризонт до 2030 г.

През 2023 г. е обявена процедура „Обща и допълнителна подкрепа за личностно развитие в предучилищното образование“ по Програма „Образование“ 2021-2027 г. Планираните средства са в размер на 105 400 000 лв. (ЕСФ+ и национално съфинансиране). Дейностите по процедурата включват допълнителна подкрепа за личностно развитие на деца със специални образователни потребности (СОП), в риск, с хронични заболявания и изявени дарби; обща подкрепа за личностно развитие за достъп и трайно приобщаване на децата в предучилищното образование чрез превенция на обучителните затруднения и програми за психомоторно, познавателно и езиково развитие на деца в детските градини;

психологическа подкрепа и допълнително обучение по български език за деца в детските градини, които не владеят български език; индивидуална и групова работа при установени езикови и/или емоционално-поведенчески затруднения; прилагане на ефективни програми за здравно образование и физическа култура; интензивна работа с родители и дейности за повишаване квалификацията на педагогическите специалисти и непедagogическия персонал. Премъжда се 37 000 деца да получат подкрепа.

ЗПУО регламентира ранното оценяване на потребностите на децата в детските градини с цел превенция на риска от обучителни затруднения като част от дейностите за обща подкрепа за личностно развитие. Наредбата за приобщаващото образование определя, че ранното оценяване на потребностите се извършва със скрининг тест за деца на възраст от 3 години до 3 години и 6 месеца.

Към отчетния период е разработено и ръководство за провеждане на скрининг тест за ранно оценяване на риска от обучителни затруднения при деца от 3 години до 3 години и 6 месеца, както и насоки за стимулиране на развитието на тригодишните деца. Проведени са обучения на 62 обучители за неговото използване в системата на предучилищното и училищното образование (от всяка област по двама), след което на местно ниво ще се обучават учителите в детските градини. Предстои тези обучители да обучават учителите от детските градини в цялата страна да използват скрининговата оценка в своята ежедневна професионална дейност. За тази цел МОН е осигурило отпечатването на 4950 броя книжки с насоки.

За 217 030 деца от първа до четвърта възрастова група в общинските, държавните и частните детски градини и училища са осигурени познавателни книжки за безвъзмездно ползване. За 227 деца и ученици, обучавани в Европейските училища, са осигурени познавателни книжки по образователно направление „Български език и литература“, учебници и учебни комплекти по учебния предмет български език и литература. Осигурени са познавателни книжки и за всички деца в първа възрастова група, която е извън задължителните групи.

Приоритетна област 2 Компетентности и таланти:

Смяната на фокуса в обучението от преподаване на знания към овладяване на ключови компетентности и развитие на способности да се решават проблеми извежда на преден план основните характеристики на компетентностния подход. С концепцията за ключовите компетентности се приоритизира обучението, ориентирано към резултати, и се акцентира върху прилагането на знания в реални ситуации от живота, като по този начин

образованието се оттласква от традиционната си предметна ориентираност, залагайки на изграждането на ключови компетентности – интегрирано през всички предмети.

Изпълнение по Цел 2.1. Обучение, ориентирано към формиране и развитие на ключовите компетентности и на умения за живот и работа през XXI век:

В изпълнение на тази цел МОН създава условия за придобиване на ключови компетентности и мотивация за учене, за личностно развитие и за разгръщане потенциала на всяко дете и всеки ученик. Базисна политика е прилагането на компетентностния подход в училище и смяната на фокуса в обучението от преподаване на знания към овладяване на ключови компетентности и развитие на способности за решаване на проблеми. Компетентностният подход позволява свързването на уменията за предприемчивост, мислене и креативност с уменията за учене и дигиталните умения. Това осигурява ефективна подготовка на младите хора успешно да се справят с бъдещите предизвикателства по отношение на преквалифицирането и изучаването на нови професии с оглед адаптиране към структурните промени в икономиката.

От особена значимост за изпълнението на целта е разработването и прилагането на Наредба № 13 от 21.09.2016 г. за гражданското, здравното, екологичното и интеркултурното образование, в която темите за гражданското, здравното, екологичното и интеркултурното образование са взаимосвързани и изведени в интердисциплинарен комплекс, насочен към придобиване на социални, граждански и интеркултурни компетентности и на компетентности, свързани със здравето и поддържането на устойчива околна среда. Компетентности за прилагането на принципите за устойчиво развитие се прилагат и чрез учебното съдържание по природни науки и география и икономика, както и в интегрирани теми, включващи съдържание от други предметни области.

Реализирането на тази политика в училищното образование се осъществява и чрез комплекс от дейности на регионално и на училищно равнище чрез разработване на училищни учебни планове и на учебни програми за придобиване на разширена и на допълнителна подготовка. На учениците се дава възможност да избират предмети и дейности, за да развиват уменията си в зависимост от интересите и възможностите чрез предоставяне на автономия за избор на политики, подходи, методи, средства и среда от страна на училищата и учителите.

Наред с това се работи за очертаване на визия за по-отворени и по-рамкови програми, ориентирани около основни групи ключови компетентности и извеждащи глобални области на учебно съдържание с по-плавно и бавно надграждане, с по-малко теми, с малко на брой ясни, измерими и обобщени очаквани резултати, с по-ефективни междупредметни

връзки, предлагащи и методически насоки и критерии за оценяване на степента на постигане на очакваните резултати.

В изпълнение на целта по дейност „Актуализиране на учебните планове с цел балансиране на учебното време за придобиването на ключовите компетентности и уменията за живот и работа в XXI век и за развитие на таланта и интересите на отделния индивид“ са одобрени учебници и учебни комплекти, както следва:

1. Учебници за V клас и за VI клас по учебните предмети математика и география и икономика - 24 бр.

2. Учебници за VII клас по учебни предмети от общообразователната подготовка - 40 бр.

3. Одобрени учебници за X клас и за XII клас по учебния предмет религия (християнство-православие) - 2 бр.; одобрени учебници за V и за VI клас по учебния предмет религия (неконфесионално обучение) - 2 бр.

4. Одобрени учебници за XI и XII клас по учебни предмети от общообразователната подготовка след извършени обективно необходими промени на съдържанието графичния дизайн, полиграфическото и/или електронното изпълнение на одобрените учебници - 98 бр.

5. Одобрени учебни комплекти от I до VII клас по учебния предмет майчин език (турски език) след извършени обективно необходими промени на графичния дизайн, полиграфическото и/или електронното изпълнение на одобрените учебници - 7 бр.

6. Одобрени учебници от I до XII клас по учебния предмет религия (ислям, християнство-православие, неконфесионално обучение) след извършени обективно необходими промени на графичния дизайн, полиграфическото и/или електронното изпълнение на одобрените учебници - 34 бр.

7. Одобрени учебници за XII клас по задължителни модули от профилираната подготовка по учебен предмет чужд език и по учебен предмет информатика - 6 бр.

8. Одобрени учебни комплекти след извършени обективно необходими промени на графичния дизайн, на полиграфическото и/или на електронното изпълнение в одобрените учебни комплекти по общообразователния учебен предмет чужд език за постигане на нива по Общата европейска езикова рамка - 118 бр.

9. Одобрени учебни комплекти по общообразователния учебен предмет чужд език за постигане на нива по Общата европейска езикова рамка - 6 бр.

10. Одобрени учебници за VIII, IX и X клас по учебни предмети от общообразователната подготовка след извършени обективно необходими промени на

съдържанието графичния дизайн, полиграфическото и/или електронното изпълнение на одобрените учебници - 206 бр.

През 2021 и 2022 г. по Национална програма „Учебници, учебни комплекти и учебни помагала“ са разработени и предоставени на съответните училища учебни помагала на чужд език за обучение по общообразователни учебни предмети за IX и за X клас.

Паралелно се планира и промяна в областта на оценяването по посока на разнообразяване на формите и методите на оценяване в класната стая и по-широко използване на формиращото оценяване, както и промяна на изпитите от вътрешното и външното оценяване, чрез които да не се оценява наизустяването, а практическите и приложни умения, критичното мислене и функционалната грамотност. От началото на настоящата учебна 2024/2025 година са въведени входни равнища за започващите 9 клас по основните предмети - български език и литература, математика и природни науки, които ще са свързани с PISA задачи и тестове, насочени към установяване на уменията и възможност за решаване на практически проблеми от страна на учениците. В тази връзка в проведените през учебната 2023/2024 година изпити за Националното външно оценяване на учениците, които завършват 10. клас, са въведени повече практически и междупредметни задачи.

Концепцията за промяна в подхода на обучение в училищното образование, насочена към повишаване на практическите умения на учениците за сметка на по-малко наизустяване и възпроизвеждане на факти, включва подготовка на учениците за решаване на задачи с практическа насоченост по формата PISA.

Изпълнение по Цел 2.2. Възпитание в ценности:

През 2023 г. по предложение на МОН Министерският съвет одобри две нови национални програми за развитие на образованието, чиито дейности подпомагат изпълнението на целите за формиране на толерантност към многообразието от ценности и традиции. Програмите бяха приети с голям интерес както от учениците и учителите в България, така и от българите зад граница, което обосновава желанието и през 2024 г. да продължи тяхното изпълнение.

Национална програма „Неразказаните истории на българите“ цели обогатяване на знанието за България в архивите и обучението на идните поколения българи в резултат на изследователска и проучвателна работа за българското културно-историческо наследство и приноса на съвременните българи за развитието на съответната държава/район/населено място зад граница. С реализирането на програмата се подпомага дейността на българските

държавни и неделни училища в чужбина за приобщаване на местната общност чрез представяне на резултатите в уроци по родолюбие, форуми и срещи. През 2023 г. 52 бенефициента са одобрени и финансирани за извършване на проучвателна и изследователска работа в чужбина, за организиране на форуми, срещи и конференции. Определен е екип от посланици на инициативата. Проведени са форуми в Букурещ, Румъния и в Атина, Гърция.

Национална програма „България – образователни маршрути“, разработена в два модула: модул „Образователни маршрути“, чиято цел е създаване на условия за надграждане на знанията и уменията на учениците, както и възможности за социализация и общуване на учениците и педагогическите специалисти извън училищната и семейната среда за получаване на трайно интегрирано знание и меки умения, които подобряват личностното развитие; и модул „Културните и научните институции като образователна среда“, чиито цели са разширяване на достъпа до националното и световното културно-историческо наследство, насърчаване на четенето и повишаване на грамотността, подпомагане на учебния процес чрез провеждане на съвместни инициативи с културни и научни институции. През 2023 г. в програмата са се включили 29 883 участници (ученици, ръководители, медицински лица).

От особено значение е придобиването на граждански компетентности интегрирано през редица учебни предмети като родинознание, човекът и природата, български език и литература и предметите от цикъла на обществените науки, както и извеждането на гражданското образование в отделен предмет в последните две години от средното образование, като по този начин учениците анализират европейската култура и ценности и дават примери за взаимопроникване и културни влияния, познават европейските традиции и ценности и определят мястото на България в световната култура, осъзнават своята европейска идентичност и правата и отговорностите на европейското гражданство.

Наред с това през обучението по гражданско образование учениците придобиват компетентности да разбират и оценяват глобални проблеми на съвременността като тероризъм, ксенофобия, етническо напрежение, радикализация, войната и мира; да осмислят регионалното проявление на глобалните процеси и влиянието им върху своя живот, както и глобалния характер на различни екологични и демографски проблеми; да използват възможностите на глобалното образование за осмисляне на социални проблеми на регионално, национално и глобално ниво.

Най-силен акцент в обучението по гражданско образование се поставя върху прилагането на принципа за хуманизъм и толерантност в съвременната демократична

държава, познаването и прилагането от учениците на различните национални и международни документи за правата на човека, разпознаването на случаи на дискриминация по полов, религиозен, етнически и расов признак, а също и на хора с увреждания, осъзнаването и оценяването на значението на борбата с дискриминацията, както и уменията им да се ориентират във възможностите на гражданското общество за влияние върху политическия ред.

Изпълнението на тези цели се свързва и с прилагането на принципа за равнопоставеност и недопускане на дискриминация при провеждане на предучилищното и училищното образование.

Процесите, които протичат в българското образование, изискват баланс между динамиката и тенденциите в развитието на обществото, от една страна, и необходимостта от съхраняване и обогатяване на традициите в българското предучилищно и училищно образование – от друга. В тази връзка прилагането на принципа за запазване и развитие на българската образователна традиция се откроява най-ярко в следните политики:

Министерството на образованието и науката реализира Национална програма „Изучаване и съхраняване на традициите и историята на българската армия“, която допринася за придобиване на нови компетентности в областта на гражданското образование и патриотичното възпитание на учениците, както и за провеждане на дейности, свързани със съхраняването на историческата памет за българската армия и за подвизите на българските воители.

Програмата се изпълнява в 2 модула: Модул 1) за разработване на училищни проекти, свързани с изследване на историческото минало на Българската армия“, администриран от МОН и Модул 2) за провеждане на националния форум в НВУ „Васил Левски“ – гр. Велико Търново за обучение и за представяне на добри практики на ученици, участващи в дейностите от Модул 1), администриран от Министерството на отбраната.

Дейността по Модул 1 „Разработване на училищни проекти, свързани с изследване на историческото минало на българската армия“ се организира, изпълнява и финансира от Министерството на образованието и науката. Общата цел е изграждане и поддържане на училищни традиции, свързани със съхраняването на историческата памет за българската армия и с възпитанието в родолюбие. Специфични цели са - формиране на граждански ангажирани личности, приобщени към ценностите на демократичното общество; осмисляне на свободното време на учениците със занимания по интереси, подпомагащи интелектуалното, духовното, нравственото и физическото им израстване; засилване на интереса на учениците към историята и постиженията на българската армия. Програмата

се изпълнява на територията на Република България и обхващат училища, в които се обучават ученици от VIII до XII клас. За изпълнение на дейности по Програмата през учебната 2024/2025 г. са одобрени 47 училища. Една част от тях ще вземат участие в Модул 2 за организиране и провеждане на Национален форум за обучение и за представяне на добри практики на ученици на тема: „Запознаване на учениците с военното дело и със славното историческо минало на Българската армия и споделяне на добри практики“, който се изпълнява от Министерството на отбраната. Националният форум ще се реализира през лятото на 2025 г.

Прилагането на принципа за запазване и развитие на българската образователна традиция е пряко свързано с успеха на политиките, насочени към *съхраняване и утвърждаване на българската национална идентичност и българското национално самосъзнание* (чл. 5, ал. 1, т. 2 от ЗПУО). Образователната политика спрямо българите, живеещи извън Република България, е насочена към запазване и съхраняване на връзките на българските общности от историческите, традиционните и новите диаспори за укрепване на българската духовност и съхраняване на националното самосъзнание, бит и култура, както и към създаване на условия за продължаване образованието и обучението при завръщане в България.

Изпълнение по Цел 2.3. Развитие на способностите и талантите:

От постъпването в детската градина или в училището, на всяко дете или ученик се осигурява обща подкрепа за личностно развитие съобразно индивидуалните му потребности, която е насочена към развиване на потенциала на децата и учениците.

Част от общата подкрепа са и заниманията по интереси. Заниманията по интереси включват дейности за стимулиране развитието на личностни качества, социални и творчески умения и изяви на способностите в областта на науките, технологиите, изкуствата, спорта, глобалното, гражданското, здравното и интеркултурното образование, образованието за устойчиво развитие, както и за придобиване на умения за лидерство.

Заниманията по интереси се организират от детските градини, както и от общинските и държавните училища за учениците от I до XII клас в съответствие с желанието на родителите на децата, с желанието на учениците със съгласието на родителите, както и със спецификата на заниманията и с възможностите на детската градина или училището.

Заниманията по интереси може да се провеждат:

- извън часовете по учебен план;

- по време на целодневната организация на учебния ден извън дейностите по самоподготовка с оглед осигуряване на разнообразие от занимания по интереси;
- през почивните дни и ваканциите.

Заниманията по интереси в училищата за съответната учебна година се избират от учениците със съгласието на родителите им и се регистрират в информационна система за заниманията по интереси. В същата информационна платформа юридическите и физически лица регистрират своите предложения за провеждане на занимания по интереси.

Групите за занимания по интереси в училището се формират в зависимост от посоченото желание на ученика, като може да са образувани с ученици от различни класове, както и сборни групи с ученици от групите за целодневна организация на учебния ден.

В групи за занимания по интереси по реда и при условията на чл. 21 от Наредбата за приобщаващо образование за учебната 2023/2024 година са включени 64 556 ученици.

Занимания по интереси се организират и от Националния дворец на децата и центровете за подкрепа за личностно развитие (ЦПЛР). Центровете са институции в системата на предучилищното и училищното образование. Според дейността си те са за:

- развитие на интересите, способностите, компетентностите и изявата в областта на науките, технологиите, изкуствата и спорта – 89. Пет от тези центрове развиват интересите и способностите на учениците единствено в областта на спорта (ученически спортни школи);
- кариерно ориентиране и консултиране – 27 центъра на територията на страната извършват дейности за кариерно ориентиране и консултиране на учениците, от които в 6 центъра кариерното ориентиране и консултиране е единствената дейност;
- превантивна, диагностична, рехабилитационна, корекционна и ресоциализираща работа с деца и ученици – 1;
- ресурсно подпомагане на деца и ученици със специални образователни потребности – 1;
- ученически общежития – 24 ;
- астрономически обсерватории и планетариуми – 8.

По Национална програма „Подкрепа за личностно развитие на децата и учениците“, изпълнявана в периода 2020-2023 г., се предоставя възможност на центровете за подкрепа на личностното развитие (ЦПЛР) да осигурят условия за развитие на интересите, способностите и компетентностите на децата и учениците.

През 2020 г. са финансирани 45 проекта на ЦПЛР за обзавеждане, оборудване и осигуряване на материали. Обхванати са 3024 деца и ученици по програмата, включени в

215 групи в ЦПЛР, които ползват кабинетите. Четири ЦПЛР са оборудвани с нови дигитални планетариуми.

През 2021 г. са финансирани 21 ЦПЛР за обзавеждане и оборудване на кабинет за работа в избрано направление. Финансирани са 3 астрономически обсерватории с нов дигитален планетариум в зала за проектиране на изкуствено звездно небе. 3455 деца и ученици са включени за работа в обзаведените и оборудвани кабинети и планетариуми.

През 2022 г. са одобрени и финансирани 58 проектни предложения от ЦПРЛ за изграждане на съвременни кабинети за работа на децата и учениците в различни направления – науки, технологии, изкуства, спорт, както и за логопедична работа.

През 2023 г. са одобрени и финансирани 48 проектни предложения от ЦПРЛ и 5 от специални училища в страната.

През 2024 г. са одобрени 54 проекта на ЦПЛР и на НДД за обзавеждане и оборудване на кабинети за организирани занимания на децата и учениците в съответно направление.

За развитие на способностите и талантите на децата и учениците допринася и участието им в изяви от Националния спортен календар (НСК) и Националния календар за изяви по интереси (НКИИ) на МОН, които ще бъдат разгледани по-подробно в отчета на Приоритетна област 5 Ефективно включване, трайно приобщаване и образователна интеграция.

През учебната 2022/2023 година Министерството на образованието и науката за първи път реализира Националната програма „Заедно в изкуствата и в спорта“. Програмата е разработена в съответствие с приоритетната област „Компетентности и таланти“.

Творческите дейности, които се реализират по програмата, допринасят за стимулиране талантите на учениците, за повишаване на тяхната мотивация, за развиване на личното творчество, на танцовото, музикалното, театралното, фотографското, филмовото и изобразителното изкуство в училище.

Заниманията със спорт изграждат качества като воля, упоритост, постоянство, отговорност, самочувствие, екипност.

През двете години, в които се реализира Националната програма, интересът към нея е изключително голям, като през втората година се отчита значително увеличение на броя на учениците, групите и училищата, изпълняващи дейности. През първата година в Модул 1 „Изкуства“ са се включили 24 700 ученици от 1006 общински, държавни и частни училища, а в Модул 2 „Спорт“ - 26 500 ученици от 994 общински, държавни и частни училища. През втората година в Модул 1 „Изкуства“ участие са взели 29 700 ученици от

1235 общински, държавни и частни училища, а в Модул 2 „Спорт“ - 32 400 ученици от 1124 общински, държавни и частни училища.

През отчетния период МОН изпълнява и НП „Ученически олимпиади и състезания“, която се състои от два модула.

- По модул 1 „Национални и международни ученически олимпиади и състезания“ се осигурява възможност на учениците да демонстрират своите способности чрез участие в национални и международни ученически олимпиади и състезания по различни общообразователни предмети и направления.

През 2020 г. са проведени 32 национални олимпиади и състезания при спазване на всички противоепидемични мерки. Поради разпространението на пандемията от COVID-19 не са осъществени част от планираните дейности по модула.

През 2021 г. са проведени 77 национални олимпиади и състезания. Някои от дейностите по модула не са проведени поради епидемичната обстановка в страната, свързана с разпространението на COVID-19.

През 2022 г. са проведени 87 национални и 21 международни олимпиади и състезания, в които са взели участие, съответно 80 706 ученици в областен кръг и 8970 - в национален кръг. Националните и международни награди са: 20 златни, 35 сребърни, 30 бронзови медала и 7 почетни награди

През 2023 г. са проведени 87 национални и 21 международни олимпиади и състезания, в които са взели участие 123 784 ученици. Подготвени са 22 национални отбора за участие в 21 международни олимпиади. Спечелени са 16 златни, 27 сребърни и 38 бронзови медала.

- По Модул 2 „Осигуряване на обучение на талантиливи ученици за участие в ученическите олимпиади“ през 2021 г. в обученията за подготовка за участие в състезания и олимпиади са включени 8353 ученици.

През 2022 г. в Националния STEM център са осигурени обученията на 594 ученици за подготовка за участие в национални олимпиади и състезания.

През 2023 г. са осигурени обученията на 8731 ученици за подготовка за участие в национални олимпиади и състезания. В широко партньорство с представители на браншови организации, работодатели и висши училища са проведени 24 национални състезания по професии. Подготовката на бъдещите ни медалисти на международни състезания и олимпиади се осъществява в Националния STEM център, който ще бъде настанен в нова и модерна сграда в София Тех Парк, благодарение на участието му в процедура: BG-RRP-1.013 „Създаване на Национален и на регионални STEM центрове“ по НПВУ.

Приоритетна област 3 Мотивирани и креативни учители:

Един от най-важните фактори, влияещи върху устойчивия растеж на всяка държава, е качеството на образованието. Постигането му е свързано с подготовката на педагогическите специалисти, тяхното продължаващо обучение и квалификация.

Ефективността на политиките в предучилищното и училищното образование за придобиване на ключови компетентности и мотивация за учене, за личностно развитие и за разгръщане потенциала на всяко дете и всеки ученик е възможна посредством последователните и устойчиви политики за учителите. Необходимо е чрез целенасочени и ефективни политики да се подпомогнат учителите и училищните ръководители за постигане на високо качество на преподаване и учене. Без съмнение висококачествените, мотивирани и оценени учители са в основата на качествено образование.

Изпълнение по Цел 3.1. Повишаване на привлекателността и престижа на учителската професия и обезпечаване на системата на образованието в дългосрочен план с учители във всички образователни институции и по всички дисциплини.

Основен акцент е повишаването на социалния статус на българския учител, осигуряването на условия за квалификация и кариерно развитие на педагогическите специалисти и за обезпечаване на образователната система с мотивирани учители. В тази връзка от съществено значение са мерките за поддържане на ниво на учителските заплати от 125% от средното възнаграждение в страната; актуализиране на заплатите на директорите и на останалите специалисти в училищната система; повишаване на заплатите на работещите в детските градини и ясли (на педагогическия персонал и специалистите, на помощник-възпитателите и на другия непедagogически персонал).

В периода 2021-2023 г. МОН продължава да изпълнява своята дългосрочна политиката за устойчивост при повишаване доходите на учителите в сравнение със средната работна заплата за страната по данни на Националния статистически институт (НСИ) за предходната година. Според данни на НСИ заплатата на педагогическите специалисти за 2021 г. е с 29,9% по-висока от средната работна заплата за страната за 2020 г., за 2022 г. е с 32,2% по-висока спрямо данните на НСИ за 2021 г. и за 2023 г. е с 33,9% по-висока от данните на НСИ за 2022 г. Мярквата ще продължава да се изпълнява и в следващия планов период 2025-2027 година на Стратегическата рамка, като продължават усилията за осигуряване на средства за възнаграждения на педагогическите специалисти при поддържане на съотношение от 125% на средната заплата спрямо средната заплата за страната и ръст на минималната основна заплата на учител не по-нисък от ръста на средната работна заплата.

По силата на Колективния трудов договор за системата на предучилищното и училищното образование, подписан на 28.12.2023 г. от министъра на образованието и науката и социалните партньори, учителските заплати са увеличени с 8,4%, считано от 01.01.2024 г. Минималната основна работна заплата на учителите и на всички останали педагогически специалисти – ресурсни учители, възпитатели, ръководители на направление „Информационни и комуникационни технологии“, логопеди, психолози, педагогически съветници, корепетитори, хореографи, рехабилитатори на слуха и говора и треньори по вид спорт в училищата и детските градини става 1853 лева. Минималната основна заплата за старши учителите и старши възпитателите става 1911 лв., а за главните учители и главните възпитатели - 1985 лв.

Увеличението обхваща повече от 92 000 учители, работещи в държавни и общински образователни институции, с което е преизпълнена целевата стойност на индикатора до края на 2024 година за 90 000 педагогически специалисти осигуряващи системата. Мерките, насочени към повишаването на доходите на педагогическите специалисти допринасят за повишаване на престижа и интереса към учителската професия.

С цел повишаване качеството на образованието чрез предоставяне на учителите, директорите и другите педагогически специалисти на достъп до различни възможности, свързани с тяхното продължаващо обучение и квалификация, през разглеждания период се реализират няколко национални програми (НП) за развитие на образованието. Преглед на изпълнението им ще бъде направен в следващия раздел от доклада. Тези НП обединяват усилията на МОН за изпълнението на оперативната цел за повишаване на привлекателността и престижа на учителската професия и обезпечаване на системата на образованието в дългосрочен план с учители във всички образователни институции и по всички дисциплини.

Изпълнение по Цел 3.2. Развитие на компетентностите в съответствие с променящата се роля на учителя

Учителите са основният фактор за достигане равнище на функционална грамотност, която ще осигури на учениците възможност за личностно и обществено развитие и ще спомогне за постигането на интелигентен, приобщаващ и устойчив растеж на икономиката.

През отчетания период МОН продължи прилагането на целенасочена и устойчива политика за усъвършенстване и обогатяване компетентностите на педагогическите специалисти, за стимулиране на професионалното им развитие, включително за подкрепа на иновативното преподаване с цел повишаване качеството на обучението, възпитанието и

социализацията на децата и учениците. Фокусът се поставя върху дейности за подкрепа на новоназначени учители и директори; обучения за продължаваща квалификация на педагогическите специалисти; обмен на педагогически опит, методическа подкрепа и изграждане на професионални общности.

Продължаващата квалификация на учителите е насочена към повишаване на тяхната квалификация и компетентности в съответствие с длъжностните изисквания към тях и резултатите от изпълнението на задълженията им. Тя се провежда с цел усъвършенстване на уменията за прилагане на компетентностния подход, иновативно преподаване, дигитални умения и създаване на дигитално съдържание, стимулиране на креативността на учителите и ролята им да мотивират децата за учене, да направят обучението практически ориентирано.

Изпълнението на политиките, насочени към учителите, се подкрепят финансово със средства от държавния бюджет чрез реализирането на национални програми за развитие на образованието и с осъществяването на проекти чрез финансовите инструменти на ЕС. Над 7000 педагогически специалисти са включени в обучения за повишаване на квалификацията чрез изпълнение на дейности по НП "Квалификация на педагогическите специалисти" и Проект „Квалификация за професионално развитие на педагогическите специалисти“ по Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“ (ОП НОИР). Обученията са по теми, свързани с преподаване по новите учебни програми за 11-12 клас в системата на училищното образование; проектиране и прилагане на проектно-базиран метод в STEM; съвременни методи и подходи за развитие на логическото, творческото и критичното мислене в учениците; обучения за създаване на лидерски умения и др.

Проведено е обучение на заети в системата на предучилищното и училищното образование педагогически специалисти за придобиване на допълнителна професионална квалификация „учител по...“, „ресурсен учител“ и „учител по религия“ като допълнителна професионална квалификация на заети в системата на предучилищното и училищното образование учители.

С цел развиване на умения за обмяна на добри практики и задържане на младите учители в системата на образованието през 2022 г. е проведена Национална конференция за млади учители, а през 2023 г. – Национален форум на младите педагогически специалисти „Предизвикателствата пред образованието и младите педагози в XXI век“

Ежегодно МОН организира Национална научно-практическа конференция „Водим бъдещето за ръка“ за обмяна на добри практики в областта на предучилищното

образование. Във връзка с международното сътрудничество в областта на квалификацията на педагогическите специалисти се провеждат по две обучения годишно в ЦЕРН за учители по природни науки и за учители по професионална подготовка в област на образование „Техника“ и „Информатика“. Организирант се и обучения на педагогически специалисти в Световния център за възпоменание на Холокоста „Яд Вашем“ и последващ семинар в България за учители с участието на експерти от „Яд Вашем“.

С дейности по НП „Мотивирани учители“, изпълнявана в периода 2019-2022 година, е оказана подкрепа на новопостъпващи учители и директори; подпомогнато е връщането в системата на училищното образование на специалисти с професионална квалификация „учител“, придобиването на квалификация „учител“ от специалисти от други професии и включването им в системата на образованието, включително достъп на външни специалисти по определени учебни дисциплини в училищата.

През 2021 г. 94 нови за системата учители (със или без придобита професионална квалификация „учител“) и специалисти с вече придобита професионална квалификация „учител по...“/„учител в начален етап“, но без опит в училищното образование са обучени за високоефективно преподаване в съответствие с покриване нуждите на училища с траен недостиг от педагогически специалисти; 98 заети в системата преподаватели са придобили допълнителна професионална квалификация „учител по...“ и „ресурсен учител“.

През 2022 г. 54 нови за системата на училищното образование специалисти са придобили професионална квалификация „учител“ и подготовка за включването им в образователно-възпитателния процес в училища с недостиг на специалисти; 36 специалисти с висше образование с квалификация „учител“ без досегашен професионален опит като учители са получили надграждащо обучение за включването им в образователно-възпитателния процес в училища, работещи с преобладаващ брой деца от уязвими групи.

По НП „Профилактика и рехабилитация на педагогическите специалисти“ се изпълняват дейности, свързани с опазване на живота и здравето на педагогическите специалисти, подобряване на тяхното здравословно състояние и превенция на рисковите социално значими и професионални заболявания, ранна диагностика на заболявания, осигуряване на условия за рехабилитация.

Приоритетна област 4 Сплотени училищни общности и системна работа с родителите:

Пътят към по-привлекателно и по-качествено образование минава през ефективните училищни общности, обединени от общосподелена система от образователни ценности. Неизменна предпоставка за създаването на такива общности е задълбочаването на връзките

и взаимодействието в училищната общност между всички участници в образователния процес (деца и ученици, учители и други специалисти и родители) с местните власти и местната общност, както и с институции и граждански организации, имащи отношение към образователното и личностно развитие на децата.

Изпълнение по Цел 4.1. Създаване и развиване на ефективни училищни общности и Цел 4.2. Обединяване на ресурсите на семейството и детската градина/училището за пълноценното развитие на детето/ученика:

През 2023 г. е направена промяна в нормативната уредба, съгласно която на държавните и общинските детски градини и училища с концентрация на деца от уязвими групи се предоставят допълнителни целеви средства от държавния бюджет за назначаване на персонал на длъжности медиатор и социален работник. Тази мярка подпомага включването на децата и учениците в образование, трайното им приобщаване и повишаването на образователните им резултати.

По проект „Успех за теб“, финансиран по Програма „Образование“ 2021 – 2027 година с конкретен бенефициент – МОН, се реализира дейност, свързана с интензивна работа с родители на ниво училище за формиране на положителни нагласи към образованието и за пълноценното им участие в образователния процес. Дейността предоставя възможност за активно включване на образователните медиатори/ социалните работници в образователния процес. Основната идея е образователните медиатори да подкрепят процеса по изграждане на мултикултурна образователна среда и формиране на положителни нагласи към образователния процес. Образователните медиатори/социалните работници участват активно в процеса на взаимодействие с родители от уязвими групи чрез изпълнението на различни форми за интензивна работа, а именно:

1. Групови дискусии с родители за обсъждане на основните предизвикателства и причини за липсата на мотивация и нежелание на децата им за редовно посещение на училище;
2. Информационни дни за ползите от образованието и редовното посещение в училище;
3. Мотивационни срещи с ролеви модели от местната общност за мотивация на учениците и техните родители за активно включване в образователния процес;
4. Информационни дни за правата и задълженията на родителите в процеса на възпитание и обучение на децата им;
5. Провеждане на училищни празници и събития, работилници, публични изяви на ученици и други прояви с активното участие на родители;

6. Провеждане на културни събития и мероприятия с ученици и родители, допринасящи за изграждането на мултикултурна образователна среда.

Във формите за интензивна работа се включват родители, чиито деца:

- са застрашени от отпадане от образователната система;
- не посещават редовно училище;
- са напуснали преждевременно училище;
- са с ниски образователни постижения;
- са с ниска мотивация за участие в образователния процес.

По тази приоритетна област през 2023 г. стартира модул „Съвременна среда за качествено обучение по хуманитарни науки, изкуства и спорт“ от НП „Осигуряване на съвременна, сигурна и достъпна образователна среда“. По него са класирани 642 училища (572 общински 70 държавни училища) и 10 (3 общински и 7 държавни) Центрове за специална образователна подкрепа (ЦСОП).

По модула се реализираха следните дейности:

- Брой обновени класни стаи/кабинети в областта на хуманитарните науки – 577;
- Брой училища/ЦСОП, в които са създадени стаи за занимания по интереси – 177;
- Брой ученици, обхванати в групите за работа в стаите за занимания по интереси в училища и ЦСОП – 17 172;
- Брой училища със създадени/обновени училищни библиотеки/„кът за четене“ – 331;
- Брой проведени инициативи в създадения „кът за четене“/училищната библиотека – 1 233.

По Национална програма „Участвай и променяй – родителят, активен партньор в училищния живот“ през 2021 и 2022 година са реализирани следните дейности:

Дейност 1. Организиране и провеждане на срещи с родителите:

За всяка паралелка са проведени две срещи с родителите в училището и/или извън него през учебната година от класния ръководител. Срещите са под формата на беседи, лекции, събития, общностни събития, други инициативи. В зависимост от темата и вида на съответната среща могат да бъдат поканени лектори, външни за училището специалисти и други участници.

Дейност 2. Организиране и провеждане на общо мероприятие за включените в националната програма паралелки от училището:

Провеждани са общи мероприятия за включените паралелки в националната програма съвместно с родителите, учениците и класните ръководители;

През 2021 и 2022 година са реализирани следните дейности по Национална програма „Осигуряване на съвременна образователна среда“ по модул „Библиотеките като образователна среда“:

Дейност 1 „Училищните библиотеки като образователна среда“:

- Закупени са книги съобразно потребностите и интересите на учениците;
- Създаден е „кът за четене“ с цел превръщането му в неформална уютна читателска среда;
- Организирани и проведени са инициативи в създадения „кът за четене“/училищната библиотека с цел популяризирането им като място, в което се насърчава мисленето, въображението и творчеството като част от учебния процес.

Дейност 2 „Обществените библиотеки като образователна среда“ :

- Организирани и проведени са срещи между представители на обществени библиотеки и представители на училища за реализиране на инициативи през учебната година;
- В обществените библиотеки са проведени задължителни учебни часове, избираеми учебни часове и факултативни учебни часове по учебни предмети от училищната подготовка;
- Осигурен е абонамент за читателски карти за проявилите желание ученици, вкл. техните учители, както и достъп до специализираните услуги, които предоставят обществените библиотеки;
- Повишена е квалификацията на библиотекарите в обществените и в училищните библиотеки, ангажирани с реализацията на културно-образователните инициативи, чрез организиране на съвместни тематични срещи на учители и библиотекари.

Политиката за планиране, утвърждаване и реализиране на държавния план-прием в VIII клас се формира и осъществява в сътрудничество и взаимодействие със заинтересованите страни във връзка с постигането на баланс между професионалното и профилираното обучение, интересите на родителите и учениците и потребностите на пазара на труда. Усилията са насочени към предоставяне на възможност учениците да се развиват в сферата на науката, технологиите, инженерството и математиката. Предоставена е възможност на общините с повече от едно училище в дадено населено място да разработят система за прием на ученици, с водещ критерий близостта на училището до постоянния/настоящия адрес на детето и да определят прилежащи райони на училищата за обхват на учениците. Планирането на броя на местата при училищния прием е обвързано с възможността за осигуряване на целодневна организация за всички ученици.

Приоритетна област 5 Ефективно включване, трайно приобщаване и образователна интеграция:

Приобщаващото образование е неизменна част от правото на образование. То е насочено към всички деца и ученици като включва процеса на осъзнаване, приемане и подкрепа на индивидуалността на всяко дете или ученик. Целта на приобщаващото образование е осигуряването на подкрепа на разнообразните потребности на децата и учениците чрез включване на ресурси, насочени към премахване на пречките пред ученето, развитието и участието на децата и учениците в живота на общността.

Изпълнение по Цел 5.1. Преодоляване на регионалните, социално-икономическите и други бариери за достъп до образование:

Разпределени са средствата за осигуряване на безплатен транспорт за децата в задължителна предучилищна възраст и за учениците от I до XII клас включително, както и за учениците, които се обучават за придобиване на квалификация по професия по чл. 283, ал. 2 от ЗПУО, които за бюджетната 2023 г. са в размер на 62 682 063 лв. Децата и учениците с осигурен безплатен транспорт са 90 779, посредством 5453 маршрута. През 2022 г. е осигурен безплатен транспорт за 91 410 деца в задължителна предучилищна възраст и за учениците от I до XII клас включително посредством 5151 маршрута, а през 2021 г. - за 93 620 децата и учениците, посредством 5431 маршрута.

С Решение № 23 на Министерския съвет от 22 януари 2024 г. е приет Списък със защитените детски градини и защитените училища в Република България за учебната 2023/2024 година. За учебната 2023/2024 година са одобрени общо 264 защитени институции – 80 защитени детски градини и 26 части от детски градини, от 106 населени места, от 74 общини, от 26 области и 158 защитени училища, от 158 населени места, от 103 общини, от 26 области. По данни на РУО към началото на учебната 2023/2024 година в тях се обучават общо 3082 деца в задължителна предучилищна възраст и 12 607 ученици, като пътуващите деца са 1616, а учениците са 7095.

С Решение № 850 на Министерския съвет от 30 ноември 2023 г. е приет Списък на средишните детски градини и училища в Република България за учебната 2023/2024 година. Одобрени са общо 956 средишни институции – 196 детски градини, 42 части от детски градини и 718 училища, от 660 населени места, от 265 общини, от 28 области. По данни на РУО към началото на учебната 2023/2024 година в тях се обучават общо 18 284 деца и 169 197 ученици, като пътуващите деца в задължителна предучилищна възраст в детските градини са 2995, а учениците до 16-годишна възраст са 39 512.

Със средства от НП “Осигуряване на съвременна, сигурна и достъпна образователна среда”, модул „Създаване на достъпна архитектурна среда“ през отчетния период е изградена достъпна архитектурна среда в 56 образователни институции на обща стойност 1 785 396 лв. и с тях са финансирани следните дейности:

- Проектиране и изграждане на покрити рампи и изграждане на покривни покрития на вече изградени рампи - 8;
- Адаптиране и изграждане на санитарни възли - 24;
- Ремонт на прилежаща инфраструктура - 13;
- Изпълнение на асансьор - 8;
- Доставка и монтаж на платформени съоръжения/подемни съоръжения/подемни платформи, както и устройства за изкачване на стълби за инвалидни колички (стълбищни работи) - 27;
- Довършителни дейности по маркиране на маршрутите и обозначаване на помещенията – 3.

През 2023 г. по този модул на НП са подобрени условията за достъп на хора с увреждания в 23 държавни професионални гимназии в системата на МОН, като са закупени 14 наклонени платформи или устройства за изкачване на стълби и са осигурени средства за изграждането на 3 асансьорни уредби. През 2022 г. са обхванати 28 образователни институции като са одобрени за финансиране 21 строително-монтажни работи за създаване на достъпна среда и 13 съоръжения за създаване на достъпна среда. През 2021 г. са одобрени и финансирани 16 строително-монтажни работи (СМР) и 5 доставки и монтаж на съоръжения.

По Проект „Активно приобщаване в системата на предучилищното образование“, Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“ 2014-2020 (ОП НОИР) са проведени допълнителни обучения за деца от уязвими групи. Разработени са специализирани методики за обучение по български език за деца с друг майчин език/деца, които не владеят добре български език – за всички възрастови групи (3 - 6 г.) и за разновъзрастови групи. Разработени и осигурени са учебни помагала, пособия, материали, софтуерни програми за обучение и др. по български език на деца с друг майчин език/деца, които не владеят добре български език – за всички възрастови групи (3 – 6 г.) и за разновъзрастови.

За учебната 2023/2024 г. 415 247 ученици от I до VII клас са с осигурени с учебници, учебни комплекти и електронно четими учебници за безвъзмездно ползване в общинските, държавните и частните училища; 217 деца и ученици са с осигурени с учебници и учебни

комплекти по български език и литература, обучавани в европейските училища.

Средства за допълнителни модули по български език за деца от уязвими групи са осигурени по проект BG05M2OP001-5.001-0001 „Равен достъп до училищно образование в условията на кризи“. В допълнителни модули са били включени общо 9890 деца (с поне един завършен пакет от 10 педагогически ситуации). Броят на завършените пакети е общо 26 592 на обща стойност – 1 914 624 лева.

Допълнителното обучение се осигурява както за ученици, напреднали по даден учебен предмет, така и за ученици, които имат пропуски или срещат затруднения при усвояване на учебното съдържание, в това число и ученици, за които българският език не е майчин и които не владеят български език, както и за ученици, за които се препоръчва такова обучение в плана за подкрепа, осъществяващо се по преценка на педагогическите специалисти в училището. За учебните 2021/2022 г., 2022/2023 г. и 2023/2024 г. допълнителното обучение се финансира със средства по процедури, както следва:

- Процедура BG05M2OP001-2.011 „Подкрепа за успех“. Верифицираните средства към края на 2023 г., когато е приет окончателният отчет по проекта, са в размер на 138 725 978,01 лв. Отчетните стойности на индикатора към края на 2023 г. са: Брой ученици в риск от отпадане от образование, включени в допълнително обучение – 191 484 за целия период на проекта до 30.06.2022 г.

- Процедура BG05M2OP001-3.019 „Подкрепа на уязвими групи за достъп до висше образование“. Верифицираните средства към края на 2023 г. са в размер на: 45 699,36 лв. Отчетните стойности на индикатора към края на 2023 г. са: 34 ученици от уязвими групи, подкрепени за ДЗИ и положили успешно ДЗИ.

Заедно с техническото обезпечаване на обучението от разстояние в електронна среда за учениците е осигурена и възможност за допълнително обучение по отделни учебни предмети, което да се осъществява синхронно в електронна среда за не по-малко от 10 часа месечно, което е насочено отново към компенсиране на липсата на взаимодействие на учителя с ученици, които са се обучавали несинхронно от разстояние в електронна среда, но чиято цел е да повлияе и върху повишаването на уменията на учениците за работа с дигитални образователни платформи.

В началото на 2021 година стартира проект BG05M2OP001-5.001-0001 „Равен достъп до училищно образование в условията на кризи“, реализиран по Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“ (ОП НОИР) 2014-2020 г., съфинансиран от Европейския съюз чрез Европейските структурни и инвестиционни фондове, с конкретен бенефициент – МОН. Целта е да не се допусне прекъсване на образователния процес и

приобщаващото образование в условията на кризи, както и да не се допусне отпадане от училище поради наложилото се обучение от разстояние. Предвидените дейности са пряко свързани с преодоляване на последиците, предизвикани от пандемията от COVID-19, както и с техническо обезпечаване на образователната система и осигуряване на условия за провеждане на обучение от разстояние в електронна среда.

В края на 2023 г. проектът приключи, като са изпълнени предвидените дейности и са постигнати заложените цели и индикатори, както следва:

➤ По Дейност 1 „Закупуване на технически средства за педагогически специалисти и ученици за обезпечаване на образователния процес в условията на кризи“ – с цел осигуряване на непрекъсваемост на образователния процес и предоставяне на условия за работа и обучение от разстояние в електронна среда са закупени и предоставени на училищата 85 689 технически устройства за ученици и педагогически специалисти.

➤ По Дейност 2 „Обучение на ученици, вкл. от уязвими групи за придобиване на умения за обучение от разстояние в електронна среда“ – сформирани са 25 727 групи за обучение, в които са включени 139 817 ученици и са издадени 138 278 сертификати за преминато обучение.

➤ По Дейност 3 „Обучение на педагогически специалисти за усъвършенстване на уменията им за преподаване/провеждане на занимания от разстояние в електронна среда“ – успешно са приключили 2310 групи, като са издадени 11 640 сертификата за преминато обучение.

➤ По Дейност 4 „Обучение на образователни медиатори и родители за придобиване на умения за работа в електронна среда (в т.ч. образователни платформи, търсене на електронно съдържание и др.)“ – сформирани са 6823 групи за обучение, като са включени 34 849 образователни медиатори и родители и са издадени 35 059 сертификата за преминато обучение.

➤ По Дейност 5 „Подкрепа за допълнително синхронно обучение от разстояние в електронна среда“ – в допълнително синхронно обучение от разстояние в електронна среда са включени 16 580 ученика.

Проект „Успех за теб“, финансиран по Програма „Образование“ 2021 – 2027 година с конкретен бенефициент МОН стартира на 27.01.2023 г. Проектът е насочен към насърчаване и разгръщане на потенциала за личностно развитие на учениците за трайното им приобщаване в училищното образование и подобряване на образователните им резултати.

Към 31.12.2023 г. в изпълнение на проекта е извършено класиране на всички държавни, общински и частни училища, подали заявление за участие в дейностите. Одобрени са 1476 училища, от които 1431 се насочват към обща и допълнителна подкрепа за личностно развитие на ученици от уязвими групи, а 188 се насочват към допълнителна подкрепа на ученици с изявени дарби. 143 училища участват и в двете целеви групи. 550 училища са подпомогнати с еднократна месечна сума за възнаграждение, която да обезпечи работа по проекта на 641 образователни медиатори/социални работници.

Националната програма „Подпомагане на общините за образователна десегрегация“ е насочена към дейности от общините за образователна десегрегация и превенция за недопускане на вторичната сегрегация. Чрез нея се осигурява подкрепяща образователна среда, насърчава се позитивното взаимодействие между всички участници в образователния процес в условията на несегрегирани приемни образователни институции. Програмата дава възможност на общините, одобрени за финансиране по нея, да назначават образователни медиатори и друг непедagogически персонал. През 2021 г. по програмата са включени в дейности 28 образователни медиатори и друг непедagogически персонал, а през 2022 г. – 26.

През 2023 г. по Националната програма „Подпомагане на общините за образователна десегрегация“ са одобрени проектните предложения на 8 общини, като броят на назначените образователните медиатори, работещи по програмата, е 27. За 510 деца и ученици е осигурен безплатен транспорт в рамките на населеното им място. 1188 деца в задължително предучилищно образование и ученици до VII клас са включени в процеса на образователна десегрегация и превенция за недопускане на вторична сегрегация и за които са осигурени учебни пособия и материали. 379 родители са включени по проекта и са участвали в проектните дейности с цел повишаване на мотивацията им да записват децата си в детска градина и училище.

Изпълнение по Цел 5.2. Взаимодействие с деца и родители за създаване на положително отношение към образованието:

Република България като част от Европейското образователно пространство и от глобалния свят споделя визията за развитие на висококачествено, приобщаващо, ценностно-ориентирано и продължаващо през целия живот образование, обучение и учене, съобразявайки се с националните образователни традиции и следвайки националните си приоритети. За реализирането на приоритетите на Министерството на образованието и науката, свързани с максималното обхващане и включване на децата и учениците в

задължителна предучилищна и училищна възраст в образователната система е създаден постоянно действащ Механизъм за съвместна работа на институциите по обхващане, включване и предотвратяване на отпадането от образователната система на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст (Механизма).

В изпълнение на ПМС № 100/08.06.2018 г., изм. и доп. с ПМС № 259/14.10.2019 г., за създаване и функциониране на Механизма до 30.07.2023 г. са актуализирани районите за обхват на територията на общините, осъществена е комуникация между институциите на регионално ниво за определяне на участниците в екипите за обхват и със заповеди на началниците на регионалните управления на образованието (РУО) е определен съставът на екипите за обхват и техните ръководители, които са служители на регионалните управления на образованието. 1386 са екипите за обхват с включени 13 250 участници в тях. От началниците на РУО е предоставена техническа възможност за достъп на екипите за обхват по райони за обхват до информацията за постоянния или настоящия адрес на децата и учениците в Информационната система за реализация на механизма (ИСРМ).

По данни от ИСРМ към началото на учебната 2023/2024 година 54 241 са отпадналите от образователната система деца и ученици в задължителна училищна възраст. В това число са включени и 1421 деца на 5-год. възраст, които през изминалата 2022/2023 учебна година са посещавали група в детска градина или подготвителен клас в училище, но не са записани през настоящата учебна година. В броя на отпадналите са и 9001 новоотпаднали деца и ученици, които през втория срок на учебната 2022/2023 година са били записани в системата на предучилищното и училищното образование, но не са записани за новата 2023/2024 учебна година. За 38 595 от отпадналите екипите за обхват са получили сведения, че семействата са заминали за чужбина. За сравнение – за същия референтен период на 2022/2023 учебна година броят на отпадналите е 53 464, броят на незаписаните в подготвителна група 5-годишни е 1312, броят на новоотпадналите е 7854 и броят на отпадналите поради заминаване в чужбина е 39 653.

В началото на учебната 2021/2022 година новообхванатите деца, които никога не са били записани досега в детска градина или в училище, са 5946, или с 3632 повече в сравнение с броя деца и ученици за същия период на предходната учебна година.

В резултат на дейностите по Механизма в началото на учебната 2022/2023 година новообхванатите деца, които никога не са били записани до сега в детска градина или училище, са 7270 или с 1324 повече от предходната учебна година (5946). Броят на върнатите от екипите деца и ученици за тази учебна година е увеличен от 8700 на 10 180.

Коефициентът на записаните 5-годишни деца е с 1,96% по-висок спрямо септември-ноември 2021 година;

Коефициентът на обхванатите ученици след завършено основно образование и записани в VIII клас е по-висок с 0,54 в сравнение с началото на миналата учебна година.

В началото на учебната 2023/2024 година коефициентът на обхванатите е 94,16%. Той е определен като относителен дял на записаните в предучилищното и училищното образование деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст на 15 септември спрямо броя на населението за съответната година на раждане по данни на ГРАО, намален с броя на децата със статус „в чужбина“. За сравнение към 15.09.2022 г. коефициентът на обхванатите е 94,72 т.е. показателят не търпи съществена промяна.

Съществен фактор, пречатващ процеса на обхват, е вътрешната и външна мобилност на родителите, при която децата и учениците напускат образователната система без да се декларират промените пред институциите, както и обстоятелството дали продължават обучението си на друго място.

Дейности на институциите и мерки за преодоляване на трудности в работата по Механизма.

- до 30.07.2023 г. са актуализирани районите за обхват на територията на общините, осъществена е комуникация между институциите на регионално ниво за определяне на участниците в екипите за обхват, със заповеди на началниците на регионалните управления на образованието са определени съставите на екипите за обхват и техните ръководители, които са служители на съответните регионални управления на образованието;

- през м. август 2023 г. МОН изготви писмо с указания до регионалните управления на образованието за насочване на усилията към установяване на причините, поради които ученици не са кандидатствали или не са записани да продължат образованието си в VIII клас на места по държавен план-прием за учебната 2023/2024 година и за приоритетно планиране и осъществяване в началото на учебната година на съвместни посещения на екипите за обхват;

- проведени са работни съвещания с директорите на образователни институции във всички области, на които са поставени и обсъдени въпросите, свързани с предстоящите конкретни действия по обхващането и включването на децата и учениците в задължителна предучилищна и училищна възраст;

- своевременно са уведомени екипите за обхват чрез директорите на детските градини и на училищата за необходимостта преди началото на учебната 2023/2024 година

да бъдат активни в извършването на обходи и установяване на причините за отпадане на деца и ученици и в предприемане на адекватни мерки за обхват;

- осъществено е сътрудничество с кметовете на общини и кметовете на кметства за извършване на проверки по конкретни проблеми с адресните регистрации и предприемане на предвидените действия в Закона за гражданската регистрация;

- честото отсъствие от училище е сред рисковите фактори за трайно отпадане от образователната система. В тази връзка съвместно с Министерството на здравеопазването и Министерството на електронното управление стартира преминаването от хартиени на изцяло електронни медицински бележки за извинение на отсъствията на учениците от I до XII клас от 1 октомври 2023 г. Това значително облекчава родителите и намалява административната тежест за учителите;

- отчитайки като най-рисков за отпадането на учениците преходът между VII и VIII клас, усилията на екипите за обхват са насочени към учениците, които не са се явили на изпитите за НВО на учебната 2022/2023 година или по различни причини не са получили служебни бележки за участие в изпитванията.

В съответствие с целите и обхвата на НП „Заедно за всяко дете“ през 2023 г. са реализирани дейности в три тематични модула с общ размер на бюджета, разпределен, както следва:

- Модул 1 „Подпомагане на дейността на екипите за обхват“ – 2 100 000 лв.:
  - Дейност 1 – 100 000 лв. за организиране, координиране и контрол на изпълнението на работата на екипите за обхват;
  - Дейност 2 – 2 000 000 лв. за осигуряване на постоянен достъп до ИСРМ;
- Модул 2 „Добри практики за взаимодействие с родителите на децата и учениците в задължителна предучилищна и училищна възраст“ – 200 000 лв.
- Модул 3 „Партньорски модел за включване в образователната система на деца и ученици в риск от отпадане“ – 500 000 лв.

Резултатите от изпълнението на НП „Заедно за всяко дете“ 2023 г. са следните:

По Модул 1, Дейност 1 „Подпомагане на дейността на екипите за обхват“, общият брой на заявените бенефициенти е 58. От тях 17 бенефициенти са РУО, 38 са училища и 1 е детска градина. С осигурените средства по Модул 1, Дейност 2 „Осигуряване на постоянен достъп до ИСРМ“ на местните комисии за борба с противообществени прояви на малолетни и непълнолетни са доставени лицензи с възможност за трансфер и обработка на данни към/от облачно базирани конзоли съгласно сключен договор.

По Модул 2 „Добри практики за взаимодействие с родителите на децата и учениците в задължителна предучилищна и училищна възраст“ са финансирани заявките на 74 от кандидатстващите институции, които отговарят на определените в националната програма изисквания, в т.ч. 55 училища и 19 детски градини от 23 области в страната. Включени са 9404 родители на деца и ученици в задължителна предучилищна и училищна възраст. Броят на педагогическите специалисти, участвали в дейностите по модула, е 940. Организиран са 188 информационни кампании за ролята на образованието на децата и учениците сред родителите и общността, в която живеят децата им, с участието на 6630 родители и 274 дейности за приобщаване на родители/семействата към училищния живот и мотивирането им за образованието на техните деца. Проведени са 155 инициативи за популяризиране на добри практики във взаимодействието на институциите за обхващане и включване на деца и ученици в образованието с участието на 5531 родители.

По Модул 3 „Партньорски модел за включване в образователната система на деца и ученици в риск от отпадане“ са финансирани заявките на 3 общини – Бургас, Кнежа и Чирпан.

През 2023 година (по данни на Центъра за информационно осигуряване на образованието (ЦИОО) към 31.12.2023 г.) е осигурена подкрепяща среда на 20 725 ученици I до XII клас и на деца от яслена група, детска градина и предучилищна група – 7711 деца. Деца и ученици на допълнителна подкрепа, предоставена от РЦПППО в училищата – 1143 ученици. Назначени са 594 помощник на учителя; 1117 образователни медиатори; 777 – педагогически съветници; психолози – 914.

Изпълнение по Цел 5.3. Подкрепа на развитието на специалистите в системата на предучилищното и училищното образование:

По проект BG05M2OP001-3.018-0001 „Подкрепа за приобщаващо образование”, финансиран по Оперативна програма „Наука и образование за интелигентен растеж“ 2014-2020 г., съфинансирана от Европейските структурни и инвестиционни фондове, са разработени различни инструменти и специализирани материали за работа с деца и ученици, както следва:

- Карта за функционална оценка на индивидуалните потребности на децата и учениците със специални образователни потребности и с хронични заболявания във връзка с Международната класификация за функционирането на човека, уврежданията и здравето на децата и насоки за прилагането на картата.

- Инструмент за идентифициране на маркери на риск при деца и ученици и определяне на възможности за предоставяне на допълнителна подкрепа за личностно развитие на деца и ученици в риск, и насоки за прилагането на инструмента.

- Учебно помагало/ръководство за адаптиране на съдържанието по образователни направления за обучението на деца със специални образователни потребности и с хронични заболявания в предучилищното образование.

- Инструмент за откриване на дарбите и за определяне на възможности за стимулирането им чрез допълнителна подкрепа за личностно развитие на деца и ученици с изявени дарби и насоки за прилагане на инструмента.

Посочените продукти са достъпни на електронната страница на МОН в рубрика [„Приобщаващо образование“](#).

Всички тези продукти спомагат за работата на педагогическите специалисти с децата и учениците с различни потребности, като прилагането им, както и прилагането на различни методи и подходи, насочени към формиране на умения в децата и учениците за самостоятелно справяне, за развитие на комуникацията и социалните им умения, изискват непрекъсната подготовка и повишаване на квалификацията на учителите.

През 2023 година в рамките на проекта по Дейност 3 са проведени редица обучения на специалистите в екипите за подкрепа за личностно развитие, както и на други педагогически специалисти и на непедagogически персонал от детските градини и училищата, включени в проекта, както следва:

По поддейност 3.2. „Обучения за прилагане на инструмент за идентифициране на маркери на риск при деца и ученици и определяне на възможности за предоставяне на допълнителна подкрепа за личностно развитие на деца и ученици в риск“ са обучени 769 специалисти;

- По поддейност 3.3 „Обучения за прилагане на инструмент за откриване на дарбите и за определяне на възможности за стимулирането им чрез допълнителна подкрепа за личностно развитие на деца и ученици с изявени дарби“ са обучени 501 специалисти;

- По поддейност 3.5. „Обучения на педагогически специалисти за диференциране и адаптиране на учебното съдържание и за методи на обучение, съобразени с индивидуалните потребности на децата и учениците, на които се предоставя допълнителна подкрепа, за оценяване на текущия и годишния напредък от обучението на децата и учениците, както и за съвместна работа в групата/в класната стая между ресурсните учители, другите педагогически специалисти и помощниците на учителя“ са обучени 1694 лица;

- По поддейност 3.6. „Обучения за работа с родители в процеса на приобщаващото образование, включително за превенция на насилието и агресията, и за създаване на сигурна училищна среда в училищата чрез промяна на нагласите на специалистите и за начините и подходите за преодоляването им и др.“ са обучени 518 специалисти;

- По поддейност 3.7. „Обучения за прилагане на цялостна училищна програма за сигурна училищна среда и превенция на насилието и тормоза в училищата, за утвърждаване на позитивната дисциплина и предлагане на подходи за мотивация и преодоляване на проблемното поведение на деца и ученици“ са обучени 514 специалисти.

Чрез проекта стартира въвеждането на функционалната оценка на индивидуалните потребности на децата и учениците чрез ICF-CY (Международна класификация на функционирането на човека, уврежданията и здравето за деца и младежи, разработена от Световната здравна организация), регламентирано в Наредбата за приобщаващото образование. За целта са обучени 260 обучители в прилагането на инструмента в периода януари - април 2023 г. Изключително важно е, че този подход е междуинституционален и в него са участвали както структурите на МОН-РЦПППО, така и структурите на МЗ-РЗИ и на МТСП-Дирекции “Социално подпомагане”. В резултат на това през декември 2023 година за първи път е подписано и споразумение между трите министерства за междуинституционален механизъм за осъществяване на подкрепата за личностно развитие на местно равнище.

Междувременно през отчетния период са проведени редица други обучения на педагогически специалисти, които са подробно изложени в описанието на резултатите по Приоритетна област 3 „Мотивирани и креативни учители“.

Изпълнение по Цел 5.4. Прилагане на индивидуален подход към потребностите на всяко дете и на всеки ученик:

Цялостната политиката на Министерството на образованието и науката е насочена към създаване на условия за осъзнаване, приемане и подкрепа на индивидуалността на всяко дете или ученик и тяхното развитие и участие във всички аспекти на живота в общността.

Приоритетно се изпълняват мерки, насочени към мотивация на децата и учениците за образование и усвояване на ключови компетентности за постигане на по-добри резултати, за развитие на уменията, способностите и талантите им в изкуствата, науките и технологиите; към създаване на възможности за включване на учащите в спортни дейности, прояви и състезания с цел насърчаване изграждането на здравословни навици и ценности

като увереност, справедливост и приобщаване. Осигуряват се допълнителни възможности за подготовка на талантиливи ученици от всички етапи и степени на училищното образование за участие в олимпиади и състезания в областта на изкуствата, науките/технологиите и спорта.

Прилагането на индивидуален подход към потребностите на всяко дете и на всеки ученик се осъществява чрез участие в занимания по интереси, в дейности от Националния спортен календар (НСК) и Националния календар за изяви по интереси (НКИИ) на МОН.

Организирането на занимания по интереси е описано по-подробно в прегледа на дейностите за изпълнение по Цел 2.3. Развитие на способностите и талантите.

Ежегодно се осъществява координация при провеждане на изяви от НСК и НКИИ на МОН.

По НСК ежегодно МОН и ММС организират Ученически игри за ученици от V до XII клас и Ученически игри за ученици с увреден слух, нарушено зрение, физически увреждания и увреждания на централната нервна система.

Поради въведената извънредна обстановка в страната и противоепидемичните мерки в началото на 2021 година, от планираните в НСК за учебната 2021/2022 година общо 23 спортни изяви (7 международни и 15 национални) са реализирани 11 инициативи. В проведените спортни инициативи и състезания са взели участие около 21 338 ученици.

През учебната 2022/2023 година в проведените състезания от Националния спортен календар на МОН са взели участие около 85 202 ученици, от които в Ученическите игри за деца с увреден слух, нарушено зрение, физически увреждания и увреждания на централната нервна система са се включили около 202 ученици.

Във финалните етапи на изяви от Националния календар за изяви по интереси за учебната 2021/2022 година са участвали около 33 700 ученици. От планираните 86 изяви (9 международни и 77 национални) са реализирани 82 при съобразяване с противоепидемичните мерки.

По НКИИ през 2022/2023 г. са проведени общо 91 национални и международни изяви. Участие са взели над 45 000 деца и ученици от повече от 1600 колектива и отбора към ЦПЛР, училища, читалища, младежки клубове и др.

С цел подкрепа на всяко дете и на всеки ученик в съответствие с възрастта, потребностите, способностите и интересите са осигурени възможности за учениците от държавните, общинските и частните училища да получават стипендии и еднократно финансово подпомагане, ако отговарят на условията от Наредбата за условията и реда за

осъществяване на закрила на деца с изяви дарби и от Програмата на мерките за закрила на деца с изяви дарби през съответната година.

Изпълнение по цел 5.5. Подкрепа за пълноценно участие в образователния процес на деца и ученици със специални образователни потребности:

През отчетния период са осъществени дейности, свързани с реформиране и модернизиране на средата в детските градини и училищата, както и провеждане на разнообразни обучителни дейности на педагогически специалисти за повишаване на професионалните им компетенции чрез различни национални програми и проекти.

От 01.10.2023 г. нормативите за ресурсно подпомагане и за създаване на условия за приобщаващо образование са увеличени допълнително с 20% и чрез тях са предоставени още 7 млн. лв. за последното тримесечие на годината.

На територията на страната функционират 5 специални училища за ученици със сензорни увреждания. 690 са учениците, които се обучават в 2 училища за ученици с нарушено зрение и в 3 училища за ученици с увреден слух. В 5-те училища са назначени 294 педагогически специалисти.

Центрове за специална образователна подкрепа са 42. В тях се обучават 2708 деца и ученици. 745 са назначените специалисти в тях.

Осъществява се цялостна организация и координация на дейностите за осигуряване на подкрепяща среда (разумни улеснения – уголемен шрифт, брайлов шрифт, синтетична синтезаторна реч, устен изпит и др.) за участие на ученици със специални образователни потребности (със зрителни увреждания и с обучителни трудности) в националното външно оценяване (НВО) след IV, VII и X клас и в държавните зрелостни изпити (ДЗИ) след XII клас.

При провеждането на НВО и ДЗИ е оказана подкрепа за участие, както следва:

За учебната 2023/2024 година в НВО (IV, VII, X клас) са подпомогнати за участие 44 ученици с нарушено зрение и 71 с обучителни трудности; в ДЗИ – 27 зрелостници с нарушено зрение и 45 – с обучителни трудности.

За учебната 2022/2023 година са подпомогнати за участие 84 ученици с нарушено зрение и 184 с обучителни трудности.

През учебната 2021/2022 година в НВО са подкрепени 56 ученици с нарушено зрение и 164 – с обучителни трудности, а в ДЗИ – 35 зрелостници с нарушено зрение и 33 – с обучителни трудности.

През учебната 2020/2021 г. са подпомогнати за участие 83 ученици с нарушено зрение и 188 с обучителни трудности.

Извършено е финансиране на дейности по адаптиране и отпечатване на брайлов шрифт на учебници и учебни комплекти за учениците с нарушено зрение за учебната 2021/2022, 2022/2023, 2023/2024 година.

Ежегодно се реализират нови национални програми и проекти в съответствие с принципите, залегнали в ЗПУО, за равен достъп до качествено образование и приобщаване на всяко дете и на всеки ученик чрез включване на ресурси, насочени към премахване на пречките пред ученето и научаването и към създаване на възможности за развитие и участие на децата и учениците във всички аспекти на живота на общността.

Разработени са учебни помагала и методически ръководства за ученици със специални образователни потребности, които се обучават по индивидуални учебни програми в училища в системата на училищното образование, както следва:

- Методическо ръководство за адаптиране на учебното съдържание за началния, прогимназиалния и гимназиалния етап за ученици със специални образователни потребности, които се обучават по индивидуални учебни програми в училища в системата на училищното образование (публ. 11.05.2021 г.);

- Учебно помагало за началния, прогимназиалния и гимназиалния етап за ученици със специални образователни потребности, които се обучават по индивидуални учебни програми в училища в системата на училищното образование.

Разработени са учебни помагала и методически ръководства за обучението на ученици със специални образователни потребности в центрове за специална образователна подкрепа, както следва:

- Методическо ръководство за адаптиране на учебното съдържание за I – IV, V-VII клас и гимназиален етап за обучението на ученици със специални образователни потребности в центрове за специална образователна подкрепа;

- Учебно помагало за I – IV, V-VII клас и гимназиален етап за обучението на ученици със специални образователни потребности в центрове за специална образователна подкрепа.

По проект „Подкрепа за приобщаващо образование“ по ОП НОИР е предоставена подкрепа на **7043** деца и ученици със специални образователни потребности чрез назначени ресурсни учители, психолози, логопеди и помощници на учителя.

През 2023 година МОН подкрепи финансово провеждането на Петата международна конференция в областта на допълващата и алтернативна комуникация (ДАК) на тема: „ДАК

отвѣд системата за ДАК: оценка на нуждите, въвеждане, адаптиране и устойчиво използване на ДАК“ в периода 24 – 26 ноември 2023 г. Основната цел е да се представят световния опит и добрите практики и да се подпомогне методически работата на специалистите при въвеждането и използването на ДАК в системата на приобщаващото образование. Засегната е и темата за ролята на ДАК в превенцията на насилието над деца с нарушена или липсваща функционална реч. В конференцията са се включили над 1000 участници, сред които от България, Централна и Източна Европа, Украйна, Узбекистан и др.

В контекста на дигитализацията и достъпа до безплатно дигитално съдържание е създадена платформата за образователни и терапевтични ресурси за деца и ученици със специални образователни потребности „Подкрепи ме“ (podkrepime.mon.bg) – в партньорство между МОН, РЦПППО – София-град и УНИЦЕФ – България, стартира през месец февруари 2022 година. Към момента в нея се съдържат повече от 500 авторски продукта под формата на видео и текстови файлове, като разработването на нови ресурси продължава и към момента. Общо разработените програми са 73. Всеки ресурс има описание и включва и инструкции за работа с него. Към момента са регистрирани 1038 специалисти и 172 родители.

Извършени са дейности по прилагане на Закона за българския жестов език, приет от Народното събрание и в сила от 2021 г., и за въвеждане на българския жестов език в образованието. В продължение на години се смята, че естествената комуникация в общността на глухите хора е аграматичен език с оскъден речник. Съвременните научни постижения убедително аргументират, че националните жестови езици в света са пълноценни лингвистични системи, които могат да бъдат разпознати във всяка държава. Първа стъпка в тази посока е утвърдената от министъра на образованието и науката Концепция по прилагането на чл. 21 „Свобода на изразяване и на мнение, свобода на достъп до информацията“ от Конвенцията за правата на хората с увреждания на ООН – „Въвеждане на жестовия език“.

По Проект „Подкрепа за приобщаващо образование“ по ОП НОИР са осъществявани дейности за личностно развитие на децата и учениците от институциите в системата на предучилищното и училищното образование. В дейности са включени деца и ученици със специални образователни потребности. Подкрепени са също и образователни институции. Проектът приключи в края на 2023 г. и е насочен към осигуряване на по-високо качество и по-добър достъп до образование на деца и ученици със специални образователни потребности, с хронични заболявания, в риск и с изявени дарби в системата на

предучилищното и училищното образование чрез предоставяне на допълнителна подкрепа за личностно развитие.

Изпълнението на дейностите по проекта е реализирано, заложените индикатори в мярката са, както следва::

- Деца и ученици със специални образователни потребности, включени в дейности - 7196;
- Брой детски градини, подкрепени за предоставяне на допълнителна подкрепа за личностно развитие – 220;
- Брой училища (до основна степен на образование), подкрепени за предоставяне на допълнителна подкрепа за личностно развитие – 430;
- Брой специалисти, обучени за предоставяне на допълнителна подкрепа за личностно развитие на деца и ученици - 5346;
- Назначени 181 допълнителни педагогически специалисти. Назначени 80 броя непедagogически персонал за предоставяне на допълнителна подкрепа;
- Брой деца и ученици с хронични заболявания, в риск, с изявени дарби, получили допълнителна подкрепа за личностно развитие по операцията - 6088.

Изпълнение по Цел 5.6. Образователна интеграция на деца и ученици от уязвими групи, включително роми, на търсеци или получили международна закрила и мигранти:

В изпълнение на целта през периода на отчитане са предприети и изпълнени редица мерки и дейности, както следва:

Обхващане на деца от уязвими групи, включително роми, във форми на образование и грижи в ранна детска възраст и осигуряване на непрекъснатост на обучението за 4-5 и 6-годишните.

По проект BG05M2OP001-3.005 „Активно приобщаване в системата на предучилищното образование“ се изпълняват дейности за педагогическа, психологическа и социална подкрепа на деца от уязвими групи, вкл. обезпечаване на средствата за такси в детски градини с повишена концентрация на деца от уязвими групи, осигуряване на допълнителен педагогически и непедagogически персонал, осигуряване на учебни материали, пособия, помагала и др.

Към 31.12.2023 г. проектът е приключил, като дейностите са изпълнени и са постигнати са следните резултати:

- 48 354 деца, които не владеят или слабо владеят български език, са включени в допълнително обучение по български език. Изработена и приложена в практика е методика за провеждане на допълнително обучение по БЕЛ;

- Назначени са допълнително 432 педагогически специалисти (психолози, логопеди, ресурсни учители, помощник-възпитатели), както и 1582 непедagogически персонал (образователни медиатори, помощници на учителя, социални работници в образованието);

- Проведени са 60 събития в рамките на 6 разяснителни кампании в шестте района на планиране за изграждане на положителни обществени нагласи към предучилищното образование и за недопускане на дискриминация, както и за възпитание в толерантност;

- Разработени и приложени в разяснителните кампании са интерактивни упражнения за родителите за повишаване на чувствителността им и недопускане на дискриминационни действия.

През 2022 г. е разработена и изпълнена Национална програма „Подкрепа на образователните медиатори и социалните работници“, като основните дейности, реализирани през 2022 г., са:

- Назначаване на образователни медиатори и/или социални работници в училища с концентрация на ученици от уязвими групи;
- Организиране и провеждане на дейности на образователните медиатори и/или социалните работници с родителите на учениците от училища с концентрация на ученици от уязвими групи.

Извършено е оптимизиране на взаимодействието на училището с родителите на учениците от уязвими групи посредством активното участие на образователните медиатори и социалните работници чрез:

- Съвместна работа между родители и учители за адаптиране на учениците към образователната система и създаване и развиване на мотивация за учене;

- Организиране на дейности с участие на родителите и учениците по честване на празници, благотворителни акции и други събития за създаване на положително отношение към образованието;

- Организиране на срещи с ромски авторитети, лидери от местната общност, представители на неправителствени организации с учителски колективи и родители;

- Включване на родителите на ученици от уязвими групи в цялостния живот и дейност на образователната институция;

- Организиране и провеждане на срещи и други дейности, свързани с представянето на програмата, съвместно с родителите на учениците от уязвимите групи, класните

ръководители, образователните медиатори, социалните работници, ромските авторитети и лидери, представители на неправителствени организации.

Реализиране на дейности за образователна интеграция на деца и ученици от етническите общности в уязвимо положение чрез осигуряване на ефективен процес на обхват, включване и реинтеграция в образователната система.

Като част от системата на МОН Центърът за образователна интеграция на децата и учениците от етническите малцинства (ЦОИДУЕМ) подпомага министъра на образованието и науката относно реализирането на политиката за образователна интеграция и интеркултурно образование, както и чрез дейности за подпомагане на процеса по обхващане и включване в образователната система на деца и ученици, подлежащи на задължително предучилищно и училищно образование от етническите малцинства, с фокус върху роми.

Съгласно изпълнението на Програма за дейността на ЦОИДУЕМ 2022-2024 и Плановете за дейността на Центъра, ежегодно се обявяват конкурсни процедури с допустими кандидати: институции от системата на предучилищното и училищното образование – детски градини, училища, центрове за подкрепа за личностно развитие, включително центрове за специална образователна подкрепа, и специализирани обслужващи звена (регионални центрове за подкрепа на процеса на приобщаващото образование, Национален дворец на децата и Държавен логопедичен център), както и регионални управления на образованието, държавни висши училища и общини. Всеки кандидат сам избира приоритета, по който да кандидатства.

През 2023 г. приключи изпълнението на проектите по Конкурсна процедура 33.21-2022, обявена през 2022 г. Финансирани са договори в изпълнение на всички 4 приоритета от „Програма за дейността на Центъра за образователна интеграция на децата и учениците от етническите малцинства 2022 - 2024 г.".

В изпълнение на Приоритет 3 "Реализиране на мерки за ранен и равен достъп до предучилищно и училищно образование на децата и учениците от етническите малцинства чрез осъществяване на процес на десегрегация и/или прилагане на мерки за преодоляване на демографски, социално-икономически и културни бариери" от тригодишната програма на ЦОИДУЕМ са кандидатствали 15 институции, като оценителна комисия е одобрила за финансиране 8 от тях. Постигнатите индикатори за 2023 са, както следва:

✓ Брой проведени дейности за обхват и включване на деца и ученици, подлежащи на задължително предучилищно и училищно образование от етническите малцинства, с фокус върху роми – 261;

✓ Брой обхванати и включени в резултат на проведените дейности:

- деца от етническите малцинства – 170;

- ученици от етническите малцинства – 95.

С цел преодоляване на сегрегацията, както и за подобряване на образователните резултати на учениците, които се обучават в училища, намиращи се в обособени ромски квартали, от 2019 г. и до сега ЦОИДУЕМ управлява и изпълнява Национална програма „Подпомагане на общините за образователна десегрегация“, която ежегодно се одобрява с Решение на Министерския съвет на Република България. Нейните основни цели са „Образователна интеграция на деца и ученици от уязвими групи, включително роми, чрез реализиране на дейности от общините за образователна десегрегация и превенция за недопускане на вторичната сегрегация“ и „Осигуряване на подкрепяща образователна среда, насърчаваща позитивното взаимодействие между всички участници в образователния процес в условията на несегрегирани приемни образователни институции“.

Центърът организира конкурсни процедури в изпълнение на Националната програма и се финансират проекти на общини на територията на Република България. Бюджетът на Националната програма е по 1 000 000 лв. за учебните 2019/2020 и 2020/2021 години и по 500 000 лв. за учебните 2021/2022 и 2022/2023 години. В периода 2019-2022 г. са финансирани общо 33 проекта на 15 общини, като има общини, участващи още от първата година, и такива, които участват за втора и трета поредна учебна година.

Постигнатите резултати са:

- Брой подпомогнати общини за реализиране на дейности за образователна десегрегация – 15;

- Брой деца и ученици, за които е осигурен безплатен транспорт в рамките на населеното им място – 1917;

- Деца в задължително предучилищно образование и ученици до VII клас, включени в процеса на образователна десегрегация и превенция за недопускане на вторична сегрегация, и за които са осигурени учебни пособия и материали – 4628;

- Брой мотивационни дейности, свързани с десегрегационните процеси и задържането на децата и учениците в образователната система – 215;

- Брой родители, включени по проекти и участвали в проектните дейности с цел повишаване на мотивацията им за записване на децата в детски градини и училища – 2311;

- Брой образователни медиатори и друг непедагогически персонал, включени в проектните дейности – 92;

- Брой реализирани дейности с родители, деца и ученици и представители на институции за изграждане на среда, осигуряваща ефективен процес на десегрегация и превенция за недопускане на вторична сегрегация – 101.

През 2023 г. по Националната програма „Подпомагане на общините за образователна десегрегация“ са одобрени проектните предложения на 8 общини, като са предоставени средства в размер на 495 000 лева.

Осъществени са допълнителни модули по български език за деца, чийто майчин език е различен от българския, с цел преодоляване на съществуващи и последващи обучителни затруднения, породени от невладееене на българския език.

Съгласно чл. 14, ал. 3 от Наредбата за приобщаващото образование обучението чрез допълнителни модули по образователно направление „Български език“ за деца в подготвителните групи за задължително предучилищно образование, за които българският език не е майчин, е задължително и се осъществява в педагогически ситуации в съответствие с държавния образователен стандарт за усвояването на българския книжовен език.

Средства за допълнително обучение по български език за деца в предучилищна възраст се осигуряват по проект „Активно приобщаване в системата на предучилищното образование“, считано от 16 май 2019 г. Основната цел на проекта беше навременното ранно обхващане и образователното приобщаване на деца от уязвими групи в предучилищното образование, подкрепа на достъпа им до качествено образование, подкрепа на социалното им приемане и сближаване за изграждането им като пълноценни граждани и за успешна професионална, социална и личностна реализация. Проектът се изпълняваше до 30.06.2023 г. Верифицираните средства за целия период на проекта са в размер на 81 699 822,30 лева.

Отчетните стойности на индикаторите за целия период на проекта са, както следва:

- Брой деца от уязвими групи, които не владеят добре български език, включени в модули за допълнително обучение – 48 354;

- Брой детски градини, в които е провеждано обучение чрез допълнителни модули по български език – 845.

До края на 2023 г. в 11 общини (16 общности) в България са създадени центрове за изпълнение на интегрирани мерки в подкрепа на ромското включване: Пловдив, Дупница, Благоевград, Перник, Монтана, Самоков, Сунгурларе, Мъглиж, Стамболийски, Лом и Смядово. Общо 5937 представители на ромски общности (от които 3679 жени и 2258 мъже) са получили услуги за социално включване.

Част от задължителните дейности по проектите са: създаване и изграждане на устойчив координационен механизъм за сътрудничество между целевата общност, местната власт, регионалните звена на институциите (РЗИ, бюра по труда, регионални управления по образованието), медицински заведения, НПО и др. с цел ефективно решаване на идентифицираните проблеми; заетост на поне 2-ма ромски образователни медиатори и наемане на поне 2-ма други експерти за изпълнение на дейностите; проучване при започване на проекта за установяване на изходното ниво на приемане на ромите от общото население (по местата за изпълнение на мерките по проекта) и проучване при завършване на проекта на ефекта от кампаниите за повишаване на взаимното приемане и познаване; дейности за повишаване достъпа и качеството на секторни или интегрирани услуги за ромите; дейности за комуникация и информираност в рамките на общността, както и на общото население в участващата община; подкрепа на дейности за овластяване и участие на ромите в изготвянето и прилагането на политики и услуги, засягащи развитието на общността; дейности за повишаване нивото на приемане между ромите и основното население и за противодействие на дискриминацията и негативните нагласи срещу ромското население.

Мярката се финансира по Програма „Местно развитие, намаляване на бедността и подобро включване на уязвими групи” чрез Финансовия механизъм на Европейското икономическо пространство 2014-2021 г.

Във връзка със ситуацията в Украйна и активирането на Директива 2001/55/ЕО за временна закрила и в резултат на разселването на милиони украинци, в това число и деца, страните в Европа се изправиха пред предизвикателствата да приемат голям брой деца и ученици от Украйна в детските градини и училищата, да предоставят обучение по език и да предприемат редица други приобщаващи мерки.

Реализирани са информационни кампании сред украинските общности на територията във връзка с приемането и обучението на деца и ученици с предоставена временна закрила.

През втория срок на учебната 2023/2024 година в детските градини в Република България са записани 1323 деца, а в училищата – 3582 ученици от Украйна.

Не всички деца и ученици с предоставена временна закрила са записани в българската образователна система поради продължаване на обучението от разстояние в електронна среда в училищата в Украйна. През учебната 2022/2023 година в VII клас на училищата в Република България се обучават 167 ученици с предоставена временна закрила.

През 2023 г. са обучени 200 педагогически специалисти за преподаване на български език като чужд, както следва:

- област Бургас – 90 педагогически специалисти;
- област Варна – 60 педагогически специалисти;
- област София-град – 50 педагогически специалисти.

За по-бързото приобщаване и интеграция в българското общество МОН изготви учебни помагала по български език за ученици, търсеци или получили закрила:

През 2022 г. МОН по Национална програма „Учебници, учебни комплекти и учебни помагала“ изготви учебно помагало по български език като чужд за начален етап за ученици, търсеци или получили международна закрила и мигранти, включващо нивата А1 и А2 от общата европейска езикова рамка. През 2023 година по същата Национална програма МОН изготви учебно помагало по български език за прогимназиален етап на ученици, търсеци или получили закрила и мигранти, ниво А2 от общата европейска езикова рамка.

С цел успешно представяне на националното външно оценяване по български език и литература и по математика на учениците с предоставена временна закрила, обучаващи се в VII клас на учебната 2022/2023 година, е осигурено удължено време на изпитите по български език и литература и по математика от националното външно оценяване в края на VII клас.

За улесняване на достъпа до образование на ученици с предоставена временна закрила е осигурен транспорт със средства от държавния бюджет от места за настаняване на територията на областите Бургас и Варна до образователни институции, в които те са записани.

Изпълнение на Цел 5.7. Подкрепа за пълноценно участие в образователния процес на деца и ученици с изяви дарби:

В подкрепа на политиката на МОН, насочена към откриване и разгръщане на творческия потенциал на децата и учениците и стимулиране на техните заложи и таланти, се осигуряват възможности за включване на училищата с проектно участие в национални програми и/или европейски проекти за развитие на способностите на учениците чрез занимания по интереси, включително и чрез обучение от разстояние в електронна среда. Подкрепят се национални прояви за децата и учениците в областта на науките, изкуствата, технологиите и спорта, организирани от различни институции. Създават се условия за участието на учениците в изяви и състезания. Ежегодно се разработват и изпълняват национални програми за развитие на образованието.

Заниманията по интереси спомагат за откриване и развиване на способностите и талантите на децата и учениците. Те се организират от детските градини, както и от общинските и държавните училища за учениците от I до XII клас, като се отчитат интересите и желанието на учениците със съгласието на родителите, както и спецификата на заниманията и възможностите на детската градина или училището.

Заниманията по интереси в детската градина и в училището се провеждат съгласно изискванията на Наредбата за приобщаващото образование.

Проявите в Националния календар за изяви по интереси и в Националния спортен календар дават възможност за публична изява на национално ниво на децата и учениците. Ежегодно се отпускат средства за физическо възпитание и спорт на децата и учениците от общинските и държавните детски градини и училища.

За стимулиране на деца и ученици с изявени дарби се провеждат допълнителни занимания съобразно таланта, интересите и възможностите им. Осигурени са възможности за участие в пленери, обучителни и тренировъчни лагери, национални и международни конкурси, олимпиади и състезания.

По проект BG05M2OP001-3.018 „Подкрепа за приобщаващо образование“ за стимулиране на деца с изявени дарби Министерството на образованието и науката в периода 2020-2023 г. е предоставяло еднократна стипендия на ученици от I до VII клас, класирани за съответната календарна година по мярка от Програмата за мерките за закрила на деца с изявени дарби от Националния спортен календар (на национално ниво), от Националния календар за изяви по интереси и от графика за ученическите олимпиади и националните състезания на МОН (на национален кръг).

По същия проект е изработен и инструмент за откриване на дарби и за определяне на възможности за стимулирането им чрез допълнителна подкрепа за личностно развитие на деца и ученици с изявени дарби. Инструментът е нов продукт, който за първи път се прилага в системата на предучилищното и училищното образование. Чрез него се поставя началото на нов подход към идентифицирането на творческите способности на децата и учениците в учебна среда в областта на науката, изкуството и спорта. Прилагането на такъв инструмент от педагогически специалисти в образователната система значително ще улесни и подобри работата им и може да очертае потребностите за по-нататъшното му надграждане и усъвършенстване, следвайки най-добрия интерес на българските деца и ученици с изявени дарби.

От 2023 г. Министерството на образованието и науката изпълнява и проект „Успех за теб“ по процедура BG05SFPR001-1.001 „Обща и допълнителна подкрепа за личностно

развитие в училищното образование“ по Програма „Образование“ 2021 – 2027 година. Една от дейностите е свързана с допълнителна подкрепа за личностно развитие на ученици с изяви дарби за трайно приобщаване в училищното образование. Дейността цели насърчаване и разгръщане на потенциала за личностно развитие на ученици с изяви дарби от начален и прогимназиален етап чрез предоставяне на допълнителна подкрепа.

Ежегодно МОН присъжда почетното отличие „Национална диплома“ на зрелостници за постигнат общ успех от дипломата за средно образование отличен (6,00) и за изяви способности в областта на науката, технологиите, изкуствата и спорта. 26 зрелостници от випуск 2021/2022 година са удостоени с почетното отличие на МОН „Национална диплома“. На 16 зрелостници от випуск 2022/2023 година от 13 училища беше връчено почетното отличие на МОН „Национална диплома“, а за учебната 2023/2024 г. са наградени 120 ученици. Отличието има морална стойност и е признание за значими постижения на ученици от българските училища.

Изпълнение на Цел 5.8. Превенция и намаляване на агресията и тормоза и недопускане на дискриминация в образователните институции:

Противодействието на тормоза и насилието е обща институционална политика, като конкретните дейности по превенция и интервенция се разработват на основата на Механизъм за противодействие на тормоза и насилието в институциите в системата на предучилищното и училищното образование, утвърден със заповед на министъра на образованието и науката. Всички участници в образователния процес полагат координирани усилия за изграждането на позитивен организационен климат и на подходяща психологическа среда в детските градини, училищата и центровете за подкрепа за личностно развитие.

През последните години се прилагат устойчиви политики, насочени към превенция и интервенция на насилието и тормоза и за създаване на подкрепяща и сигурна образователна среда. Същевременно системното взаимодействие остава предизвикателство, доколкото прилагането му зависи от конкретната образователна институция. Превенцията на насилието и тормоза в училищата и детските градини и създаването на сигурна образователна среда изисква прилагането на цялостен и системен подход, който може да се постигне, като се ангажира и развива цялата образователна общност. Цялостната програма за сигурна образователна среда и за превенция на насилието и тормоза в училищата „Стъпки заедно“ се базира именно на такъв цялостен и системен образователен подход за работа и включване на всички участници в образователния процес: ученици, учители,

родители, представители на местната общност и други заинтересовани страни. Осигуряват се повече психолози, както и ментори за подпомагане на процеса за постигане на сигурна образователна среда.

През 2023 г. към НП „Подкрепа за личностно развитие на децата и учениците“ е разработен нов модул „Училище без агресия за сигурна училищна среда“, който предизвиква голям интерес от страна на образователните институции. Кандидатствали са 460 училища, а детските градини са изявили желание за участие при последващо разработване на националната програма. Превенцията на агресията и насилието, както и гарантирането на благополучието на децата и учениците в образователните институции е една от водещите политики на МОН, което обуславя необходимостта от разширяване обхвата на модула и създаване на самостоятелна национална програма. В тази връзка за 2024 г. е разработена и одобрена нова национална програма „Без агресия за сигурна образователна среда“ с два модула, съответно за детските градини и училищата. Чрез нея се осигуряват условия за създаване на сигурна образователна среда в детските градини и училищата за методическа подкрепа на този процес като средство за превенция на агресията и тормоза сред децата и учениците; създаване на условия за развитие и ангажиране на общността в детската градина и училището реализирането на дейности за създаване на сигурна образователна среда и за превенция на агресията и насилието; създаване на условия за подкрепа и утвърждаване на образователна култура, основана на взаимно уважение, равно достойнство, справедливост и насърчаване на информирано и компетентно участие на всички в общността на детската градина.

В институциите в системата на предучилищното и училищното образование е въведен Механизъм за противодействие на училищния тормоз и Алгоритъм към него, утвърдени от министъра на образованието и науката. Ежегодно се извършва обобщаване и анализ на тенденциите за проявите на агресия и насилие в образователните институции, анализират се причините и се търсят адекватни мерки за преодоляването им.

Към МОН работи Национална мобилна група за психологическа подкрепа, която има за цел превенция и кризисна интервенция в случаи на насилие, която през 2023 г. е предоставила психологическа подкрепа по 15 критични ситуации на територията на цялата страна. През 2022 г. е предоставена психологическа подкрепа по 24 критични ситуации. Изготвени са редица документи във връзка с дейността на мобилната група, организирани са и са проведени супервизия и обучение на членовете на групата.

В процес на реализация за втора поредна година е информационната кампания на МОН „Училище без агресия“. Тя спомага за изпълнението на възпитателната функция на образователните институции, като са осъществени следните дейности:

През учебната 2022/2023 година са събрани 196 истории, модели и добри практики от училищни психолози, директори на училища и ученици.

Три от най-добрите истории са реализирани като кратки филмчета от НАТФИЗ „Кръстьо Сарафов“ съгласно договор с МОН. Целта е чрез тези филмирани истории да се отправят нужните послания в три различни възрастови групи като превенция на агресивните прояви, за създаване на позитивна училищна среда и формиране на култура на общуване без насилие. Те са разпространени до училищата в страната като методическа подкрепа, за използването им при работата с учениците и родителите по темата агресия, при дискусии за превенция на агресията и създаване на приобщаваща образователна среда.

През учебната 2023/2024 година информационната кампания се фокусира върху историите на ученици и учители за превенция на наркотичните вещества в контекста на рисковото поведение, които ще бъдат филмирани и обратно върнати на учениците като инструмент за превенция на употребата или злоупотребата с наркотични вещества.

Има все повече данни за инициативи на ученическите съвети, свързани с превенция на агресията, както и с благотворителна цел за оказване на помощ и подкрепа на техни съученици за конкретно споделена обща кауза. Първите стъпки в тази посока вече са направени с подкрепата на педагогическите специалисти в училищата.

Акцент в работата на МОН са и политиките, свързани със здравословното състояние на децата и предпазването им от рискови поведения, като употребата на наркотични вещества, тютюн и алкохол.

Осигурена е методическа подкрепа във връзка с безопасното протичане на образователния процес във ВУИ (възпитателно училище-интернат) и СПИ (социално-педагогически интернат). Три са специалните училища за ученици с девиантно поведение: ВУИ– 2 броя и СПИ– 1 брой. В двете ВУИ се обучават 72 ученици, а в СПИ – 20 ученици. От общо настанените 92 ученици 10 са със специални образователни потребности. Разработени са мерки, отнасящи се до запазване на живота и здравето на децата и учениците, обучаващи се във ВУИ и СПИ.

Изпълнение на Цел 5.9. Разширяване на възпитателната функция на образователните институции

За изпълнение на тази цел е предвидена една мярка, свързана с назначаването на педагогически съветници, психолози, помощници на учителя, медиатори и социални работници в училищата и детските градини. През 2024 година назначените специалисти за приоритизиране възпитаването на децата и учениците в детските градини и училищата са, както следва - 851 – педагогически съветници, 1380 психолози и 1117 образователни медиатори. Данните отбелязват значителен напредък в изпълнението на заложените цели и преизпълнение на някои индикатори. За разширяване на възпитателната функция на образователните институции приоритетни са и дейностите с родителите, както и дейностите в свободното време на децата чрез националните програми, националните календари и др.

Приоритетна област 6 Образователни иновации, дигитална трансформация и устойчиво развитие:

Дигиталните умения са основни в съвременното информационно общество, базирано на знание. Те придобиват все по-ключово значение за упражняването на почти всяка професия, като според редица прогнози, 90% от работните места в следващите години ще изискват такива умения.

Дигиталните умения и компетенции са приоритет за целия образователен спектър. Достъпът до ИКТ за децата от XXI век е неразделна част от достъпа до образование. Навлизането на иновации, базирани на ИКТ в системата на образованието ще усъвършенства процеса на обучение и ще повиши неговата ефикасност и ефективност.

Изпълнение по Цел 6.1. Насърчаване и развитие на култура за иновации:

Иновативните училища постигат подобряване на качеството на образованието чрез въведените иновативни елементи по отношение на организацията и съдържанието на обучението чрез приложените нови методи на преподаване - разработените по нов начин учебно съдържание, учебни програми и учебни планове или организирани по нов начин управление, обучение и образователна среда.

Политиката на Министерството на образованието и науката е свързана с осигуряване на условия и подкрепа за развиване на култура за създаване и прилагане на иновации във всички сфери на училищния живот. Образователната иновация е позитивна промяна, която засяга структурни компоненти на образованието и повишава ефективността му. Иновациите в образованието целят промяна на културата на преподаване и създаване на

по-привлекателна среда за учене. Интегрирането им в образователния процес води до повишаване на неговата ефективност и стимулира креативното мислене и творчеството в процеса на обучение. Реализирането на нововъведенията не трябва да се разглежда като еднократен акт, а като продължителен процес, свързан с провеждане на целенасочена иновационна училищна политика.

В тази връзка за повишаване качеството на образованието и в подкрепа на прилагането на компетентностния подход е създадена мрежа от иновативни училища. Осъществяват се контакти между иновативните училища и други, които имат сходни предизвикателства, решения и идеи за промяна. Изградено е уеб базирано пространство за обмяна на информация за иновации и представяне на иновативни продукти. Налице е устойчива тенденция за повишаване броя на иновативните училища, която доказва, че се създава иновативно пространство – с общи цели, възможности и желание за обмен на нововъведения.

Реализира се мултиплициране на успешните иновации във всички училища, като:

- Ежегодно с Решение на МС се приема Списък на иновативните училища в Република България. За учебната 2023/2024 г. той съдържа 548 училища - с 6 повече от предишната година. Те се намират в 192 населени места в цялата страна. Относителният дял на иновативните училища спрямо общия брой на училищата в страната е 24,13%. Към 31 януари 2024 г. са постъпили 168 предложения от 167 училища за нови иновации за включване в Списъка на иновативните училища за учебната 2024/2025 г.

- Обогатени са ресурсите за обмен, визуализация и публикуване на иновационни практики и представяне на иновативни продукти на проведените Регионални иновативни форуми по НП „Иновации в действие“.

- Изготвен е научен доклад на тема: „Анализ на иновациите в образованието и развитието на културата за въвеждане на иновациите в българското училище“ от екип на ПУ „Паисий Хилендарски“.

- Създадени са професионални учещи/учебни общности за въвеждане на иновации.

- Създадени са мрежи за иновации между МОН, РУО, училища, представители на висшите училища, научните среди, бизнеса и неправителствения сектор, с общи цели и теми за обмен на нововъведения и взаимна подкрепа.

- Изпълнява се възложената иновативна задача на ПМГ „Васил Друмев“ - Велико Търново, съвместно с ТУ- София. Извършен е мониторинг от МОН и РУО - Велико Търново.

- Министерството на образованието и науката и Техническият университет – София организираха на 18 декември 2023 г. *Национална среща за иновативни училища* с цел обмен на опит, технически и добри практики за интегриране на средно, висше образование и индустрия в съответствие с изпълняваната от Природо-математическата гимназия „Васил Друев“, гр. Велико Търново иновативна задача. По време на събитието са представени иновативни образователни модели и практики от бизнеса; реализирано е посещение на Центъра за върхови постижения „Мехатроника и чисти технологии“ и лабораторията и изследователската база УНИТе; проведени са среща и дискусии с представители на значими компании в IT сектора.

- Извършени са заложените дейности по НП „Иновации в действие“ за учебната 2023/2024 година за **602** училища за мобилност, както и организация за провеждането на 7 регионални форума и **5** „Училищни лаборатории за иновации“ по Модул 4.

За учебната 2022/2023 г. по националната програма са реализирани дейности в 4 модула. Избрани са партньори от 300 иновативни училища и 300 неиновативни училища и двете български държавни средни училища в Прага и Братислава. Подписани са договори между училищата. Провеждат се мобилности за споделяне на иновативен опит. Организиран и проведен са 7 тематични регионални форуми за образователни иновации.

Изпълнение по Цел 6.2. Иновации в образователния процес:

- В част от иновативните проекти е въведено проектно-базирано обучение и се създават условия за иновации.

- Разработени и въведени са иновативни интердисциплинарни STEM образователни програми в много от иновативните училища.

- Създадени са условия за сътрудничество и мултиплициране на ефективни иновации между иновативни образователни институции, между иновативни и неиновативни училища, представители на научната общност, на ВУ, на неправителствения сектор чрез проведени регионални иновативни форуми и мобилност.

- Едната „Училищна лаборатория за иновации“ е с тема: „*Проектно базирано обучение и интегрирано знание*“ с училище-домакин: Природо-математическа гимназия „Яне Сандански“, гр. Гоце Делчев и 10 училища-партньори.

Изпълнение по Цел 6.3. Иновации в образователната среда:

Изграждането на училищна STEM среда допринася за повишаване на качеството и иновативността в обучението и натрупването на практически знания, осигуряване на

условия за повишаване на цифровата грамотност на учениците, учителите и родителите, както и за включване в образователния процес на ученици от уязвими групи.

В Националния план за възстановяване и устойчивост на Република България (НПВУ) по компонент „Образование и умения“ е заложено изпълнението на реформа в областта на предучилищното и училищното образование и ученето през целия живот. Една от инвестициите за реализирането ѝ е „STEM центрове и иновации в образованието“, която цели изграждане на цялостна образователна STEM среда в държавните и общинските училища и центровете за специална образователна подкрепа на територията на страната. В рамките на инвестицията се изпълняват две процедури: "Създаване на Национален и на регионални STEM центрове“ и „Училищна STEM среда“.

Основната задача на първия проект е изграждането на Национален STEM център в столицата и 3 регионални STEM центъра в страната. Националният STEM център (НСЦ) към 31.12.2023 г. има подписани предварителен договор за изграждане на Национален STEM център със София Тех Парк и три Споразумения за партньорство с цел създаване на изнесени бази за обучение към Регионалните STEM центрове в университетите: Югозападен университет „Неофит Рилски“, гр. Благоевград; Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“, гр. Пловдив; и Шуменски университет „Епископ Константин Преславски“, гр. Шумен.

В рамките на втория проект „Училищна STEM среда“ се изграждат и/или обновяват лаборатории за STEM в училищата и ЦСОП, в т.ч. на Високотехнологични оборудвани и свързани класни стаи (ВОСКС). Целта е да се изградят STEM пространства във всички държавни и общински училища и ЦСОП на територията на цялата страна с оглед създаване на интегрирана учебна среда от ново поколение, която да поощри и подкрепи образователните иновации в обучението и преподаването в сферата на STEM и да се повиши интересът към науките и научните изследвания у учениците. Одобрени за финансиране са 2244 предложения за STEM пространства в образователните институции, определени за крайни получатели по процедурата като общата стойност е 523 396 017,87 лв. с ДДС.

Изпълнение по Цел 6.4. Развитие на образованието в дигитална среда и чрез дигитални ресурси по дейности:

➤ *Формиране на умения за безопасно използване на интернет, за разпознаване на рискове, заплахи, фалшивите новини и др. – изпълнението на дейността е планирано през 2024 г.;*

- *Надграждане на облачната среда в системата на образованието, въвеждане на специализирани софтуерни решения за анализи оценяване на образователните резултати, чрез използване на компютърно моделиране, алгоритми и изкуствен интелект* - Създадена е дигитална раница (<https://edu.mon.bg>), която поставя основата на това развитие и ще бъде надградено с алгоритми и изкуствен интелект в следващия проект.
- *Създаване във всяка институция от предучилищното и училищното образование на високо-технологична образователна среда и условия за преподаване чрез използване на интегрирани образователни платформи и облачни технологии:*
  - ✓ Разработен е портал за европейски и национални образователни ресурси със свободен достъп – <https://oer.mon.bg>
  - ✓ Внедрена е Единна електронна платформа за образователни услуги и съдържание (ЕЕПОУС) – <https://edu.mon.bg>
- *Създаване на условия за обучение в дигитални технологии в извънучилищните центрове за подкрепа за личностно развитие* - Разработен е портал за европейски и национални образователни ресурси със свободен достъп – <https://oer.mon.bg>
- *Увеличаване броя на крайните електронни устройства в институциите от системата на предучилищното и училищното образование:*
  - ✓ Предоставени са средства за закупуване или е предоставено оборудване (интерактивни дисплеи и преносими компютри) в над 420 детски градини в различни общини;
  - ✓ Предоставени са интерактивни дисплеи в над 800 училища в страната;
  - ✓ Предоставени са преносими компютри в над 140 училища в страната.
- *Осигуряване на свободен, защитен/безопасен достъп до интернет на учениците в институциите от системата на предучилищното и училищното образование* - информацията съвпада със следващия булет;
- *Развитие на вътрешните и външните (вкл. международни) училищни мрежи за осигуряване на бърз, защитен и надежден достъп до дигитални ресурси:*
  - ✓ Всички кандидатствали училища са получили средства за интернет свързаност;
  - ✓ Осигурени са средства за изграждане /доизграждане на Wi-Fi мрежи за нуждите на училищното образование в над 360 училища, които осигуряват съответната защита;
- *Обзавеждане на учебните кабинети със съвременно оборудване за работа с дигитално учебно съдържание и превръщането им в дигитални класни стаи* - информацията съвпада със следващия булет „Увеличаване броя на крайните електронни устройства ...“

➤ Осигуряване на достъп до виртуална класна стая и на педагогическа подкрепа за обучение от разстояние в електронна среда за всички ученици в случаи на епидемии, природни бедствия и др., както и за тези ученици, които попадат в рисковите категории и не могат да посещават училище поради здравословни причини и/или са със специални образователни потребности:

- ✓ Разработен е портал за европейски и национални образователни ресурси със свободен достъп – <https://oer.mon.bg>
- ✓ Внедрена е Единна електронна платформа за образователни услуги и съдържание (ЕЕПОУС) – <https://edu.mon.bg>

➤ Споделяне, интегриране и използване на вече съществуващи и доказали ефективността си безплатни дигитални образователни ресурси за ученици и учители - Информацията е подадена в предходния булет „Осигуряване на достъп до виртуална класна стая ...“;

➤ Осигуряване за безвъзмездно ползване на електронно четим учебник на съответните учебници – печатни издания за учениците от I до VII клас – същите са публикувани на Единната електронна платформа за образователни услуги и съдържание (ЕЕПОУС) – <https://edu.mon.bg>

➤ Развитие на облачните услуги и вграждането им в образователната система:

- ✓ Закупувано е оборудване, извършвано е изграждане и управление на облачни услуги в хибридна среда и е обезпечавана работоспособността на дата центровете на МОН;
- ✓ Осигурявано е обслужване, синхронизация на профилите и администриране на интегрираните облачни платформи и устройства за обучение в електронна среда.

Обезпечен е образователен процес в условията на кризи чрез закупуване на технически средства за педагогически специалисти и ученици по проект „Равен достъп до училищно образование в условията на кризи“ по ОП НОИР. По проекта са осъществени следните дейности:

- Обучени са 16 580 ученици, вкл. от уязвими групи за придобиване на умения за обучение от разстояние в електронна среда;
- Обучени са 11 642 педагогически специалисти за усъвършенстване на уменията им за преподаване/провеждане на занимания от разстояние в електронна среда;
- Обучени са 35 307 образователни медиатори и родители за придобиване на умения за работа в електронна среда.

През периода на отчитане е осъществено надграждане на единната облачна среда и осигуряване на децентрализирано, автономно използване на дигитални инструменти, услуги и ресурси по проект "Образование за утрешния ден" по ОП НОИР. По проекта са осъществени следните дейности:

- Разработени са дигитални образователни ресурси;

Разработена и функционираща единна електронна образователна платформа „Дигитална раница“, която е достъпна за ползване на адрес <https://edu.mon.bg/>. Тя е безплатна за ползване от всички учители, родители и ученици, инсталирана е върху облачната среда на МОН. Платформата прави пренос на всички дейности от реална в дигитална среда, като това включва следните функционалности, достъпни за учители, ученици и родители:

- Електронен дневник – оценки, отзиви, отсъствия;
- Даване на домашни задания и проследяване на тяхното изпълнение в срок; получаване на рецензии;
- Статистики относно изпълнението на домашните и индивидуалния образователен прогрес;
- Голяма база от дигитално съдържание в меню Mozaik (видеа, 3D модели и анимации);
- Създаване на учебно съдържание – динамични ресурси, тетрадки за упражнение, инструменти, видеоклипове, споделяне на устройства.

Платформата представлява следваща стъпка от процеса по дигитализация на образованието и предхожда въвеждането на персонализирано обучение. С нея учениците ще имат достъп до хранилище с персонализирано дигитално учебно съдържание. Новата платформа дава възможност на учителите сами да създават дигитално учебно съдържание – уроци, упражнения, тестове като ползват огромен обем от налични електронни ресурси – текстове, изображения, интерактивни презентации, 3D модели, видео и аудио клипове, виртуална и добавена реалност, както и да предлагат уроците си за национално ползване.

По проекта са изпълнени дейности за развитие на образованието в дигитална среда и чрез дигитални ресурси. Участващите училища и детски градини са включени в дейности за въвеждане на иновативни методи на преподаване.

Изпълнение по Цел 6.5. Образование за устойчиво развитие:

С доставката на учебници и учебни комплекти в държавните, общинските и частните училища за учебната 2023/2024 година се предоставя и електронно четим учебник на съответните учебници – печатни издания за учениците от I до VII клас.

През отчетния период е иницирано актуализиране на Наредба № 13 за гражданското, здравното, екологичното и интеркултурното образование. Изменената наредба е обнародвана в бр. 75 на ДВ/01.09.2023 г. и касае промяна на класовете (вместо в IX и X клас в X и в XI клас), в които да се осъществява военно обучение и защита на родината в часа на класа.

С отразяването на измененията в Наредба № 13 от 21.09.2016 г. за гражданското, здравното, екологичното и интеркултурното образование в съответствие с приетото ПМС № 66 се синхронизира нормативната уредба и се създава възможност за осъществяване на военно обучение и в двата етапа на средното образование още от 2023/2024 учебна година.

Изпълнение по Цел 6.6. Модернизиране на образователната инфраструктура към устойчиво развитие:

През 2023 година стартира изпълнението на инвестиция „Модернизация на образователна инфраструктура“ от Националния план за възстановяване и устойчивост на Република България. Целта на инвестиционния проект е създаване на условия за равен достъп до образование чрез изграждане на благоприятна, включваща, иновативна, енергийно ефективна, подкрепяща и мотивираща образователна среда, която съдейства за повишаване мотивацията за учене и подобряване на образователните резултати на децата и учениците.

В тази връзка и в подкрепа на дългосрочната и последователна политика на МОН за преминаване към едносменен режим на обучение се реализира процедура „BG-RRP-1.012 „Изграждане на нови сгради на училища и детски градини“ в училища на територията на общините: Столична, Бургас и Варна, в които няма създадени условия за такава организация, както и за преодоляване недостига на места в детските градини на територията на Столична община с оглед създаване на условия за успешното въвеждане на задължителното предучилищно образование на децата, навършили 4-годишна възраст. Предоставените средства са в размер на 64 280 104,91 лева с ДДС и са за изграждане на нови сгради на 8 детски градини и 8 училища на територията на Столична община, както и на 3 училища в община Бургас и 3 училища в община Варна, като задължителният срок за реализиране на дейностите по предложенията съгласно НПВУ е юни 2026 година.

За осигуряване на съвременна материална база, която гарантира здравословни и качествени условия за обучение в институциите в системата на предучилищното и училищното образование на територията на цялата страна чрез изграждане/надграждане на сигурна, екологична, устойчива, включваща, привлекателна, здравословна и безопасна среда за обучение, възпитание и социализация на учащите за развитието на техния потенциал се реализира процедура BG-RRP-1.007 „Модернизация на образователна среда” по НПВУ. Финансирани са предложения за 128 образователни институции (79 училища и 49 детски градини) на обща стойност 325 070 994,19 лв. с ДДС. Дейностите отново са в подкрепа на политиката на МОН за преминаване към едносменен режим на обучение в училищата, в които няма създадени условия за такава организация и за преодоляване недостига на места в детските градини. Задължителният срок за реализиране на дейностите по предложенията съгласно НПВУ е юни 2026 година.

Изпълнението на мярката ще продължи и в периода 2025-2027 година с изпълнение на следващия план по Стратегическата рамка за развитие на образованието, обучението и ученето в Република България (2021-2030).

В допълнение към заложената дейност по тази цел, от държавния бюджет са осигурени средства за строителство, пристрояване, реконструкция, ремонтни дейности на детски градини и държавни и общински училища, както и професионални гимназии, разпределени по следния начин:

- От централния бюджет са осигурени средства за ново строителство, пристрояване, реконструкция на детски градини и училища в размер на 102 587 289 лв. за 137 образователни институции;
- От централния бюджет са осигурени средства в размер на 62 098 667 лв. за изпълнение на ремонтни дейности в 215 общински училища;
- От бюджета на МОН са осигурени средства в размер на 56 982 703 лв. за изпълнение на ремонтни дейности в 273 общински училища;
- От бюджета на МОН са осигурени средства в размер на 35 658 020 лв. за изпълнение на ремонтни дейности в 154 държавни училища;
- По ОПРР 2014-2020 г. са вложени средства в размер на 122 028 713 лв. за основен ремонт и доставка на оборудване и обзавеждане в 77 държавни професионални гимназии към МОН;
- От централния бюджет са осигурени средства в размер на 20 000 000 лв. за изграждане и основен ремонт на спортни площадки в 167 държавни и общински училища;

- От бюджета на Министерството на младежта и спорта са осигурени средства в размер на 8 883 111 лв. за изграждане на 8 физкултурни салона, 2 848 605 лв. за извършване на ремонт в 23 физкултурни салона и 247 489 лв. за изграждане и ремонт на 3 спортни площадки. Общо осигурените средства са 11 979 205 лв. за 34 училища.

Приоритетна област 7 Реализация в професиите на настоящето и бъдещето:

Висококачественото професионално образование и обучение (ПОО) играе ключова роля, за да се гарантира, че хората разполагат с подходящите умения, които им помагат да се справят със социално-икономическите предизвикателства и да се развиват успешно в личния и професионалния си живот. Основният му смисъл е възможността да създава пряка връзка между младежите и пазара на труда. Качественото ПОО произвежда подготвени кадри, които осигуряват конкурентни предимства на всяка една икономика.

През отчетния период в системата на професионалното образование и обучение са предприети редица мерки, целящи да отговорят на потребностите на бизнеса от квалифицирана работна сила, конкурентоспособна на пазара на труда, разширяване на обхвата на дуалното обучение и увеличаване на възможностите за осъществяването му по различни професии, модернизирани на професионалното образование за предлагане на професии на настоящето и бъдещето с гарантирано качество.

Изпълнение по Цел 7.1. Професионално образование и обучение, съответстващо на динамиката на пазара на труда:

- За изпълнение на тази цел са изпълнени дейности за модернизирани на ПОО и обвързването му с потребностите на пазара на труда, насърчаване на интереса към ПОО по приоритетни професии и по специалности с прогнозиран бъдещ недостиг на пазара на труда, както следва:

- По данни на НСИ за учебната 2023/2024 г. учениците в средното професионално образование, вкл. и тези по чл. 47 от ЗПУО, които са обучавани в професионални паралелки, са 166 022, с което заложеният в Рамката индикатор е преизпълнен.

- Промяна на нормативната уредба – Промените в Закона за професионалното образование и обучение (ДВ. бр.27 от 29 март 2024 г.) целят да се модернизира и усъвършенства правната регулация на обществените отношения в областта на професионалното образование и обучение, улесняване на достъпа до образование и насърчаване на ученето през целия живот. Иницирираните промени са: Разработване и

прилагане на нов Списък на професиите за професионално образование и обучение (СППОО) - отпадане на специалностите и надграждане на степените в рамките на една професия; Оптимизиране на процесите за актуализация на списъците на защитените професии и професиите с недостиг; Прецизиране на процесите, свързани с осигуряване на качеството; Оптимизиране на рамковите програми за придобиване на професионална квалификация; Нова структура на държавните образователни стандарти (ДОС) за придобиване на квалификация по професия, която е синхронизирана с реформата в системата на квалификациите с възможност за надграждане на степени, определяне на съвкупността от единици резултати от ученето за придобиване на квалификация по част от професия и представянето на критерии и средства за оценяване на всяка единица резултат от ученето във връзка с въведената възможност за обучение за достигане на единици резултати от ученето; Въвеждане на възможност за обучение за достигане на Единица резултат от ученето (ЕРУ) в Държавния стандарт за придобиване на квалификация по професия – за лица на възраст над 16 години; Трансфер и натрупване на ЕРУ; Възможност за обучение в електронна среда за лица на възраст над 16 години по теория на професията; Дефиниране на възможностите за валидиране на професионални компетентности, съответстващи на знанията, уменията и компетентностите в една Единица резултат от ученето в Държавните образователни стандарти за придобиване на квалификация по професия; Намаляване на административната тежест при доставчиците на професионално обучение (ЦПО).

○ През месец май 2023 година стартира проект BG05SFPR001-3.001 „Модернизиране на професионалното образование и обучение“, финансиран от Програма „Образование“ 2021 – 2027. Целта на проекта е предлагане на модерно и качествено професионално образование и обучение, отговарящо на бързо променящите се нужди на пазара на труда. В проекта се изпълняват дейности за: разработване и прилагане на нов Списък на професиите за професионално образование и обучение (СППОО) и ново учебно съдържание; въвеждане и прилагане на гъвкави пътеки, микроквалификации и кредити в професионалното образование и обучение; повишаване на уменията и компетентностите на учителите по професионална подготовка и на учениците; разработване и въвеждане на образователни материали с иновативно цифрово учебно съдържание; въвеждане на менторството и тюторинга; провеждане на ученически практики в реална работна среда, повишаване привлекателността на професионалното образование и обучение сред учениците и родителите. Дейностите се изпълняват чрез прилагане на секторния подход на работа за

постигане на по-тясна обвързаност между ПОО и реалните потребности на пазара на труда и по-бързото адаптиране на ПОО спрямо динамиката на пазара на труда.

През разглеждания период е извършено следното: проведена е процедура за подбор на членове на 20 Секторни съвета за уменията (ССУ) и са сформирани 20 ССУ; проведена е процедура за подбор на училища за включване в проекта, вследствие на което 338 училища (над 90% от училищата, предоставящи ПОО) са одобрени за участие в проекта; проведени са три предварителни информационни срещи за представяне на проекта в градовете Враца, Стара Загора и Бургас; проведена е първа национална среща по проекта (09.11.2023 г.) в контекста и на „Преглед на образованието“ 2023 на ОИСР със 110 участника – представители на работодатели, синдикати, академична общност, образователни и обучителни институции, министерства и държавни агенции; проведена е секторна среща (10-11.11.2023 г.) в град Пловдив с над 140 участника, на която се дискутира прилагането на секторния подход в квалификациите с включването на представители на работодателите, образователни и обучителни институции в ПОО, синдикални организации, висши училища.

○ Ежегодна актуализация на Списъка на защитените от държавата специалности от професии и Списъка със специалности от професии, по които е налице очакван недостиг от специалисти на пазара на труда – ПМС № 13/21.01.2021 г. за приемане на актуализиран Списък на защитените от държавата специалности от професии за учебната 2021/2022 година и на актуализиран Списък със специалности от професии, по които е налице очакван недостиг от специалисти на пазара на труда за учебната 2021/2022 година (Обн. ДВ. бр.7 от 26.01.2021 г.); ПМС № 13/10.02.2022 г. за приемане на актуализиран Списък на защитените от държавата специалности от професии за учебната 2022/2023 година и на актуализиран Списък със специалности от професии, по които е налице очакван недостиг от специалисти на пазара на труда за учебната 2022/2023 година (публ. 15.02.2022 г.); ПМС № 34/8.03.2023 г. за приемане на актуализиран Списък на защитените от държавата специалности от професии за учебната 2023/2024 година и на актуализиран Списък със специалности от професии, по които е налице очакван недостиг от специалисти на пазара на труда за учебната 2023/2024 година (публ. 31.03.2023 г.);

○ Отпускане на стипендии за учениците, които са приети за обучение в VIII клас по защитените от държавата специалности от професии или специалности от професии, по които е налице очакван недостиг от специалисти на пазара на труда;

○ По отношение на кариерното ориентиране са организирани и провеждани „Дни на отворените врати“ в професионалните гимназии с участието на представители на бизнеса.

От 2019 г. до юни 2023 г. МОН реализира дейности по проект „Подкрепа за успех“ по ОП НОИР 2014 – 2020. Една от дейностите е насочена към осъществяване на обща подкрепа чрез кариерно ориентиране с цел подготовка за преход към следваща степен, за мотивация за продължаване на образованието, за участие на пазара на труда, кариерно ориентиране за учениците от прогимназиалния етап на образование (от V до VII клас) посредством центрове за подкрепа за личностно развитие, включително и по обучителната система STEM, когато е приложимо и др.

Дейността има за цел да мотивира и насочва към системата на професионалното образование учениците в риск от отпадане, което от своя страна да допринесе за намаляване броя на преждевременно напусналите образователната система.

По проект „Подкрепа за успех“ са разработени:

- Насоки за работа по кариерно ориентиране с ученици от V, VI и VII клас, които са в риск от преждевременно напускане на образователната система (методическо пособие), имащи за цел да предоставят необходимите информационни и методически ресурси за работа с тази целева група ученици;

- инструментариум, включващ два теста за кариерно ориентиране на ученици от V, VI и VII клас в риск от преждевременно напускане на образователната система. Двата теста са интегрирани в Националния портал за кариерно ориентиране. Проведени са обучения на кариерните консултанти за формиране на компетентности за работа с двата теста.

През 2020 г. и 2021 г. центрове за подкрепа за личностно развитие, изпълняващи дейности за кариерно ориентиране и консултиране, са включени като бенефициенти по Национална програма „Предоставяне на съвременни условия за работа на децата и учениците в центрове за подкрепа за личностно развитие“. Целта на програмата е да се предоставят условия за кариерно ориентиране и консултиране на всички ученици на територията на областта, както и за привличане на родителите в този процес. Реализирани са обучения от разстояние в електронна среда на педагогическите специалисти в училищата за кариерно ориентиране и консултиране на учениците и дейности за кариерно ориентиране и консултиране на учениците от разстояние в електронна среда.

През настоящата 2024 година ЦПЛР, изпълняващи дейности за кариерно ориентиране и консултиране, са включени в НП „Осигуряване на съвременна, сигурна и достъпна образователна среда“. Предвидено е по програмата да се създадат условия за насърчаване на взаимодействието между ЦПЛР и училищата при работата с учениците за тяхното кариерно ориентиране и консултиране, както и да се създадат информационни и методически ресурси за кариерно ориентиране и консултиране.

Изпълнение по Цел 7.2. Формиране и развитие на умения за професиите на настоящето и бъдещето:

През отчетния период са изпълнени дейности за:

○ Подкрепа и развитие на дуалната система на обучение:

▪ През периода на отчитане е инициирана промяна на законовата и подзаконовата нормативна уредба. Въведените промени в Закона за професионалното образование и обучение влязоха в сила през настоящата 2024 г. (ДВ. бр.27 от 29 март 2024 г.) като улесняват работодателите при определянето на наставници, облекчават изискванията по отношение на професионалната им квалификация и професионалния им опит (ЗПОО, чл. 17а¹). Във връзка с тези промени е сформирана междуведомствена работна група за промяна на Наредба № 1 от 2015 г. за условията и реда за провеждане на обучение чрез работа (дуална система на обучение), обнародвана в ДВ. бр.74 от 30.08.2024 г.

В ЗПОО е въведена разпоредба за поемане от държавата на всички осигуровки на учениците в дуалната система на обучение (в сила от 01.04.2024 г.)

▪ Ключов инструмент за повишаване привлекателността на професионалното образование с оглед на неговата практичност и мотивацията за него, както и за осигуряване на съответствие между образованието и нуждите на пазара на труда, е развитието на дуалното обучение. Постигнато е нарастване на броя на учениците в дуална форма на обучение, съответно през учебната 2021/2022 година с 19% спрямо учебната 2020/2021 г., а през учебната 2022/2023 година с 10% спрямо учебната 2021/2022 година. Нараства броят на училищата, провеждащи дуално обучение - от 151 през учебната 2020/2021 година до 182 през 2022/2023 учебна година.

▪ В рамките на разглеждания период е изпълняван проект BG05M2OP001-2.014-0001 „Подкрепа за дуалната система на обучение“, финансиран по ОП НОИР 2014-2020. Целта на проекта е повишаване на съответствието на професионалното образование и обучение с пазара на труда и създаване на възможности за повишаване квалификацията на бъдещата работна сила по професии, ключови за икономиката на страната. Проектът предоставя на работодателите възможност да наемат квалифицирани кадри с подходяща професионална подготовка и опит, придобити по време на обучението в реална работна среда. Изпълнението на проекта приключи в края на октомври 2023 г., като в дейностите по проекта са включени 169 професионални гимназии и средни училища с професионални паралелки, 10 654 ученици от първи гимназиален етап са преминали пробно стажуване във фирми на реално работно място, 4353 ученици от втори гимназиален етап са включени в допълнителни занимания по професионална подготовка и допълнително обучение по чужд

език по изучаваната професия. Разработени са нови учебни планове и учебни програми за дуалната система на обучение, както и инструментариум за оценка на качеството на преподаване в дуалната система на обучение и за оценяване на работното място. Той включва 6 пакета инструменти и уеб-базирана платформа, позволяваща достъпност и прозрачност на изработения инструментариум. Разработено е и ръководство за работа с него.

През отчетния период са осъществени дейности в подкрепа и развитие на дуалната система на обучение, като са включени ученици в дуалната система на обучение и са разработени, утвърдени и/или актуализирани учебни планове и учебни програми.

▪ Изготвена е Стратегическа визия за развитие на дуалното професионално образование и обучение (дПОО) в България – 2030 и план за изпълнението ѝ (<https://www.mon.bg/profesionalno-obrazovanie/dualno-obuchenie/materiali-nasoki-dokumenti/>). Документът е разработен с швейцарска подкрепа и е приет от Консултативния съвет по професионално образование и обучение към министъра на образованието и науката.

○ Реализирана е подкрепа за практическото обучение на учениците, навършили 16 години от училищата, осъществяващи професионална подготовка чрез допълнителни практики в реална работна среда – по проект BG05M2OP001-2.015 „Ученически практики-2“, изпълняван по ОП НОИР 2014 – 2020 13 932 ученици от 331 училища са се включили в изпълнението на дейност 1 „Подкрепа за практическото обучение на учениците, навършили 16 години от училищата, осъществяващи професионална подготовка чрез допълнителни практики в реална работна среда“. Проектът е насочен към повишаване на ефективността от партньорствата между училищата, осъществяващи професионална подготовка и работодателите, за подобряване на практическите умения на учениците в съответствие със специфичните нужди на пазара на труда.

По същия проект са създадени 339 учебно-тренировъчни фирми за целия период на изпълнение на проекта (2021-2023 г.). с цел повишаване ефективността от партньорствата между професионалните училища и работодателите за подобряване на практическите умения на учениците, отчитайки специфичните нужди на пазара на труда. Дейност 2 е насочена към подкрепа за създаване и функциониране на учебно-тренировъчни фирми и/или други съществуващи в професионалното образование форми на учебни или тренировъчни фирми, вкл. учебни компании в първи и/или втори гимназиален етап.

Изпълнение по Цел 7.3. Развитие на професионалното образование и обучение, базирано на прехода към цифрова и зелена икономика:

В рамките на отчетния период за постигане на тази цел е извършено следното:

○ Разработена и утвърдена със Заповед на министъра на образованието и науката е Методология за определяне на професионални гимназии, които да получат статут на Центрове за високи постижения в ПОО (ЦВП в ПОО). Извършена е оценка от РУО и са определени 28 професионални гимназии, които да получат статут на ЦВП в ПОО.

○ Стартирали са дейности по изграждане на ЦВП в ПОО - процедура за изграждане на 28 центрове за високи постижения в професионалното образование и обучение в рамките на инвестиционен проект „Модернизация на образователна инфраструктура“, Компонент 1 на НПВУ. Към 31.12.2023 г. са подписани договорите за изпълнение на проектните дейности. Процедурата осигурява модерна и високо-технологична материална база в 28-те професионални гимназии с оглед превръщането им в ЦВП в ПОО, които да предоставят възможност за съвременно обучение по професионална подготовка на учениците в рамките на училищното образование, отговарящо на обществените трансформации в XXI век и променящите се изисквания на пазара на труда. Мярката ще продължава да се изпълнява и пред следващия период на Стратегическата рамка, като съгласно сроковете за изпълнение на инвестициите по НПВУ, дейностите за изграждане на ЦВП-тата трябва да приключат до юни 2026 година.

Приоритетна област 8 Учене през целия живот:

Учене през целия живот (УЦЖ) са всички целенасочени дейности за учене, независимо дали формални, неформални или информални. Значимостта на действията в изпълнение на тази цел се обуславя от недостига на специалисти с необходимата квалификация в определени области, което наред с демографската ситуация в страната се разглежда като съществено предизвикателство по отношение на ускореното икономическо развитие и интелигентния растеж.

Усилията са насочени към създаване на привлекателни и гъвкави възможности за придобиване на основни умения, на нови компетентности, на квалификация и преквалификация във формалната образователна система и в неформалното обучение, както и създаване на условия за информално учене. Всеки избор на индивидуални стратегии за образование, обучение и учене е насърчаван, подкрепян и развиван.

В тази връзка се предприемат действия с цел да бъдат привлечени все повече хора на възраст 25 – 64 г. към сектора на УЦЖ. За целта се осъществяват редица мерки в областта на УЦЖ – разширява се спектърът от възможности за учене чрез популяризиране на

формалното образование, неформалното обучение и информалното учене и мотивиране на лицата за участие във форми на УЦЖ.

В съответствие с политиките за учене през целия живот и заложеното в приоритетната област за посочения период са извършени редица дейности, насочени към **реализацията на Цел 8.1. „Разширяване на възможностите за учене през целия живот“ и Цел 8.2. „Осигуряване на условия за насърчаване на ученето през целия живот“**, както следва:

- МОН предприе собствени инициативи и синхронизира действията си с други институции, вкл. Министерството на труда и социалната политика, Агенцията по заетостта, както и с организации, общини, професионални училища и местния бизнес за оказване на подкрепа за ограмотяване, усвояване на учебно съдържание и придобиване на квалификация за намиране на работа.

- За насърчаване на ученето през целия живот, МОН съвместно с МТСП, инициира проект с финансовата подкрепа на Програма „Еразъм +“, в рамките на който е предвидено проучване на добри практики в системата на заетостта за обучение на възрастни и последваща заетост, посещения в предприятия за популяризиране на валидирането и дуалното обучение, популяризиране на новите европейски инструменти за насърчаване на ученето на възрастни – индивидуалните сметки за обучение и микроудостоверенията.

- Приет е Закон за изменение и допълнение на Закона за професионалното образование и обучение - Промените са свързани с отпадане на специалностите в Списъка на професиите за професионално образование и обучение и надграждане на степените в рамките на една професия, оптимизиране на рамковите програми, допълване структурата на Държавните образователни стандарти за придобиване на квалификация по професия, осигуряване на възможност за обучения за достигане на единици резултати от ученето и обучение от разстояние в електронна среда за лицата, навършили 16 години, осигуряване на междурегистров обмен в Националната агенция за професионално образование и обучение с оглед намаляване на административната тежест за Центровете за професионално образование и обучение, създаване на възможност за трансфер и натрупване на единици резултати от ученето, дефиниране на обучението по част от професия и прецизиране на процесите, свързани с осигуряване на качеството;

- Изпълнява се Проект № 101051614 — IRPEAAL „ERASMUS-EDU-2021-AL-AGENDA-IBA” – „Изпълнение на обновените приоритети на Европейската програма за учене на възрастни“. В резултат на изпълнението на проектните дейности са актуализирани структурите на национално, регионално и местно ниво; проведени са уебинари на тема „Валидирането – инструмент за насърчаване на заетостта“; разработена е и приложена

комуникационна стратегия за насърчаване на ползите от валидирането на знанията, умения и компетенции, придобити чрез неформално обучение и информално учене; проведени са национални дни на ученето през целия живот в градовете Бургас и Стара Загора; проведени са четири обучения за подобряване на взаимодействието с местните заинтересовани страни в сектора за учене на възрастни – в Търговище, Бургас, Силистра и Враца; проведено е работно посещение на образователен форум в Брюксел; разработени са проект на Модел на мрежи за умения (Споделени отговорности между заинтересованите страни за повишаване уменията на възрастните), проект на Междупартньорско споразумение; сключени са споразумения в 4-те пилотни общини – Търговище, Силистра, Враца и Бургас и са създадени пилотни мрежи на уменията в тези общини; разработен е анализ на базата на анкетно проучване за нуждата от умения;

- Разширен е спектърът от възможности за учене чрез популяризиране на формалното образование, неформалното обучение и информалното учене и мотивиране на лицата за участие във форми на учене през целия живот - Подписано е Споразумение № 101144168 – Agenda 4 Skills – ERASMUS-EDU-2023-AL-AGENDA-IBA по програма „Еразъм+“ между МОН и Европейската изпълнителна агенция за образование и култура към Европейската комисия за надграждане и изпълнение на дейности, свързани с политиките на МОН за УЦЖ. Проектът ще се изпълнява в периода 01.01.2024 – 31.12.2025 г. Целта на проекта е популяризиране на работещи модели за увеличаване на участието на възрастни в ученето, повишаване на осведомеността относно политиките и инструментите на ЕС, активиране на заинтересованите страни за осигуряване на ангажираност към ученето на възрастни и популяризиране на национални стратегии за умения; насърчаване на ученето и валидирането на знания, умения и компетентности; сътрудничество в ЕС и обмен на опит; систематизиране на констатации и препоръки за по-нататъшно развитие на политиките за уменията.

Дейностите по проекта са насочени към работодателите и браншовите асоциации за насърчаване на валидирането и ученето на работното място и към институциите на пазара на труда за разпространение на работещи методи в кариерното консултиране, управлението на индивидуални случаи, мотивацията за обучение и последваща заетост.

Приоритетна област 9 Ефикасно управление и участие в мрежи:

Изпълнение по Цел 9.1. Преход от стандартизиран подход в управлението на образователните институции към управление, основано на креативност и иновации:

Постигането на целите на предучилищното и училищното образование изисква

единомислие, обвързаност и съгласуваност на действията на всички заинтересовани страни. Това обуславя значимостта на сътрудничеството и на интегрираните действия на МОН със социалните партньори, заинтересованите институции/организации и с гражданите като основен фактор при разработването и прилагането на политики, които защитават най-добре обществените интереси в областта на образованието.

Пример за това е и изготвената през 2023 г. Последваща оценка на въздействието на Закона за предучилищното и училищното образование (ЗПУО). За формиране на резултатите бяха проведени две анкетни прочувания – с директори и учители и с родители. Проведените анкетни проучвания и получените отговори от респондентите дадоха възможност да се проследи мнението на основните заинтересовани страни и да се формулират обосновани изводи относно ефективността и устойчивостта на разпоредбите на закона. Освен това в екипа, изготвил оценката, бяха включени представители на социалните партньори на МОН.

С дейното участие на заинтересованите страни през 2022 г. е изготвена и Последваща оценка на въздействието на Закона за професионалното образование и обучение. Изводите и препоръките в оценката бяха в основата на мащабните изменения в Закона за професионалното образование и обучение, които бяха надлежно описани в относимите раздели на настоящия доклад.

Наред с това ЗПУО поставя автономията, самоуправлението и децентрализацията в основата на провежданите образователни политики. Институциите в предучилищното и училищното образование осъществяват своята дейност въз основа на принципа на автономията, изразяваща се в поставянето на акценти в дейността на детската градина и училището съобразно конкретни индивидуални и социални потребности, свързани с личностното формиране на децата и учениците. Спазвайки нормативната уредба, институциите имат възможност да определят свои политики за развитието си; да уреждат устройството и дейността си в правилник; да избират организацията, методите и средствата на обучение за осигуряване на качествено образование; да определят свои символи и ритуали в съответствие с принципите на националната идентичност и култура, както и свое униформено облекло и други отличителни знаци; да участват в национални и международни програми и проекти, подпомагащи дейности в областта на образованието. Автономията включва и правото на училищата да определят профилите и професиите, самостоятелно да избират и съставят свои учебни планове, да разпределят учебната програма в зависимост от потребностите на учениците, да определят учебните предмети и да разработват учебните програми в случаите, предвидени в ЗПУО.

ЗПУО създава предпоставки за развитието на децентрализация и самоуправление в образованието. При изграждането на модела на административна децентрализация се акцентира върху възможността за включване на всички групи участници в образователния процес: органи на управление в образованието, директори, учители, служители, родители, представители на местни общности и неправителствени организации, както и на училищните настоятелства. Важен момент е и финансовата децентрализация за подобряване управлението на публичните финанси и повишаване ефективността на публичните разходи за образование. Децентрализацията в двете ѝ форми (административна и финансова) дава възможност за вземане на самостоятелни решения, за пряк контрол върху образователния процес и върху разходването на публичните средства.

Прилаганата концепция за административна и финансова децентрализация на предучилищното и училищното образование е разширена с предоставянето на допълнителни възможности за осъществяване на граждански контрол при управлението на детските градини и училищата чрез създаването на обществени съвети към тях. Общественият съвет се създава към всяка детска градина и всяко училище като орган за подпомагане на развитието и за граждански контрол на управлението им. ЗПУО делегира на обществения съвет в детската градина и училището функции по съгласуване и одобряване на основните административни и финансови документи. Повишава се ролята на обществения съвет за провеждане на възпитателната работа в образователната институция.

Израз на принципа за децентрализация е регламентираното от ЗПУО изискване за разработване на областна и общинска стратегия за подкрепа за личностно развитие на децата и учениците въз основа на анализ на потребностите от подкрепа във всяка община на територията на областта. При разработване на областната стратегия областният управител осигурява участието на представители на всяка община на територията на областта и на всички регионални институции, работещи в областта на приобщаващото образование, както и на други заинтересовани органи, лица и организации, имащи отношение към развитието на подкрепата за личностно развитие в областта. Въз основа на областната стратегия се приема общинска стратегия за личностно развитие на децата и учениците.

Прилагането на принципа за прозрачност на управлението и предвидимост на развитието на предучилищното и училищното образование в светлината на новите технологии и новите дигитални методи за комуникация дава възможност за по-структуриран диалог между заинтересованите страни и по-активно гражданско участие в

образователните дейности с цел подобряване качеството на образование и организацията на дейността в системата на предучилищното и училищното образование. Прилагането на другия принцип – за автономия при провеждането на образователни политики, за самоуправление и децентрализация, осигурява жизненост на демократичните процеси, започнали на местно и регионално ниво, осигурява ефективност и ефикасност в образователните дейности и в усвояването на публични ресурси за образование и дава допълнителна подкрепа за постигане на целите на българското образование.

Изпълнение по Цел 9.2. Сътрудничество между институциите и свързване в мрежи:

През периода на отчитане са разработени и утвърдени учебни програми, както и са одобрени учебни помагала за подпомагане на обучението, организирано в чужбина.

Подобрили са условията за осъществяване на ефективни образователни дейности, съдействащи за укрепване на българската духовност, за съхраняване на националното самосъзнание, бит и култура. В тази връзка ежегодно са командироваани преподаватели по български език и литература, история на България, начални учители, за училищата с преподаване на български език в чужбина. На основание чл. 2 и чл. 7 на ПМС № 103/1993 година ежегодно се осигурява учебна и учебно-помощна литература, необходима за обучението с преподаване на български език в зависимост от заявките на посолствата на Република България в съответните страни. Осъществяват се дейности по организиране, координиране и контрол на дейността на българските държавни училища в чужбина – Българско средно училище (БСУ) „Д-р Петър Берон“ – Прага, Чехия и БСУ „Христо Ботев“ – Братислава, Словакия.

Прилагат се мерки за подпомагане на българските неделни училища (БНУ) в чужбина чрез реализиране на дейностите по ПМС № 90/2018 г. за българските неделни училища в чужбина и по Национална програма „Роден език и култура зад граница“. През 2021 г. е оказана организационна, методическа и финансова подкрепа на 373 БНУ в чужбина с 34 296 деца и ученици. През 2022 г. са подпомогнати 393 БНУ в чужбина с 34 537 деца, ученици и кандидат-студенти и е организирано обучение за 322 учители от БНУ в чужбина. През 2023 г. са подпомогнати общо 396 БНУ; организирани са обучения за 210 учители от БНУ в чужбина; осигурено е обучението по български език и литература, история и география на България; финансирани са допълнителни училищни дейности на българските неделни училища в чужбина. На всички БНУ се предоставя информация и указания за безплатни електронни платформи, обучителни електронни ресурси,

Национална електронна библиотека на учителите за ефективно провеждане на електронно обучение.

Осигурени са условия за популяризиране на българския език и културно-историческото ни наследство по света. Една от приоритетните задачи е популяризирането и разширяване на влиянието на българистиката по света чрез насърчаване изучаването на български език, литература и култура в чуждестранни висши училища. Ежегодно МОН осигурява финансиране за командироването на преподаватели по български език и литература в чуждестранни висши училища. За учебната 2023/2024 година са командировани 29 преподаватели в общо 23 държави в Европа и Азия.

Друг инструмент за популяризиране на българския език са летните езикови семинари по български език, литература и култура за чуждестранни българисти. Семинарите са финансирани от МОН. Всяка година в тях участват над 150 чужденци, изучаващи български език – студенти, преподаватели, преводачи от Европа, Азия и Америка.

Създадени са условия за успешно продължаване на образованието и обучението в училища в Република България на български граждани - ученици, обучавани в чужбина, при завръщането им в родината. МОН съвместно с Департамента за езиково обучение към СУ „Св. Климент Охридски“ организира чрез БНУ в чужбина сертифициране на знанията по български език по Общата европейска езикова рамка. Издават се безсрочни сертификати с международна валидност.

Сътрудничеството между институциите се подпомага и чрез дейността на Националния музей на образованието (НМО) в гр. Габрово. Създаден през 1974 година, той е единственият специализиран музей, който представя развитието на българската просвета и образование от IX век до наши дни. Музеят предлага маршрути с екскурзоводни беседи "Пътеки на знанието", образователни програми, тематични беседи и лекции, панорама на образователни филми и мултимедийни презентации.

НМО - Габрово дава възможност за провеждане на изнесени учебни часове в музея на деца и ученици по модул 3 „Културните, държавните и научните институции като образователна среда“ на Национална програма „България-образователни маршрути“. В тази връзка към 31.12.2023 г. НМО е организирал 63 постоянни и временни експозиции; разработил е 24 образователни програми и проекти; реализирал е 120 уроци по образователни програми на МОН; предлага 15 тематични занимания чрез музейни дейности с иновативни форми.

НМО е подготвил и организирал 6 срещи и семинари на педагогическите специалисти за ползване на музейния фонд.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ:

В резултат на всичко изложено до тук може да се направи извод, че мерките и дейностите, заложи в Стратегическата рамка, се изпълняват устойчиво в съответствие със заложените индикатори. Голяма част от индикаторите за изпълнение на целите на Стратегическата рамка за периода до 2024 година са постигнати или преизпълнени, други ще продължават да се реализират и чрез новия План за изпълнение на документа в периода 2025-2027 година.

При изпълнението на Стратегическата рамка са спазени предварително определените принципи, а именно за - партньорство и съгласуваност; - приемственост; - иновативност; - измеримост, отчетност и устойчивост на резултатите; – прозрачност и популяризиране на мерките и резултатите. Последните два от изброените принципи се реализират и чрез изготвянето и публикуването на настоящия отчет, който има за цел да предостави обективна информираност на всички заинтересовани страни и на гражданите за дейностите по изпълнението на Стратегическата рамка през разглеждания период.